

2 Aylık Kürt Kadın Dergisi * Mart-Nisan 1996 Yılı: 1 Sayı: 1 * Fiyatı: 50.000 TL

ewza

İÇİNDEKİLER

Çıkış	3
Kadın Kimlikleri	
HANDE	6
Kadın Siyaset ve ROZA	
HATİCE YAŞAR	8
Siyaset Minderi Kadının Ayakları Altından	
Çekilmiştir HAZAL ÇELİK	12
Tecavüz; Bedenin Zorla Zaptı	
DİLŞAH	16
Lî Ser Navê ROZA	
FATMA KAYHAN	19
Oğluma Ermeni Olduğumu Söylemeyin	
MURAD ENDAM	21
Bir Aşk Yetmez	
AYŞEGÜL	23
Kadın ve Anadil	

CANAN	24
Bir "Dağ Çiçegi"!...	
FATMA- ROŞA	26
Anneannelerimizin Sızlayan Kemikleri	
DIŞAH	28
İstanbul'da Göçmen Bir Kadın Olmak	
ROŞA	30
Kadınların Kendine Ait Yerleri Olmalı...	
FATMA KAYHAN	31
Sevmek Çare Mi ?	
AYŞEGÜL	32
Benim Adım Çiçek	36
ÇİÇEK AYMAN	

İki Aylık Kadın Dergisi

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Fatma Kayhan

Yönetim Yeri: Tarlabası Bulvarı

Çorbacı sk. No: 13

Taksim/İSTANBUL

Baskı : Nisan Matbaası

Adres: Çatal Çeşme Sok. No: 25/1

Cağaloğlu/İSTANBUL

Grafik Tasarım: Roşa

Mizanpaj: Fatma Gökçek

Sevgili Kürt Kadınları,

Tüm dergilerin çıkış öncesi bir tarihleri vardır. Ve bunu genellikle çok az insan, çıkarana ve yakın çevreleri bilir. Sancılı ama bir o kadar da güzel, üretici, heyecanlı bir süreçtir. Her an umut, umutsuzluğa dönüşebilir ya da tersi. En küçük bir dayanışma sevinç naralarına neden olabildiği gibi en ufak tartışmalar gerilimleri de yaratır.

ROZA, da bu süreci tüm sıcaklığı ile yaşadı. Dergi çıkarma fikri bile bir dolu telaşın içinde gerçekleşti. 8 Mart'a yetiştireceğimiz bir bülten fikrinden dergiye dönüşen proje bizi zorlamadı değil. Hepimiz istiyorduk, ama başarabilir miyiz sorusu da kafalardaydı. "Neden olmasın?" demenin ardından girişimler ve olanakların araştırılması başladı. Ve çok iyi olmasa da süreç içinde daha iyiye doğru götürebileceğimiz fikri hepimizi heyecanlandırdı ve işte girişimler, çabalar, zorunlu çalışmadan, okuldan arta kalan zamanlarda bir araya gelmeler bu projeyi hayata geçirmeyi sağladı.

Kürt kadınlarıydık. İki kimliğimizin uğradığı ezilme, bizde ortak o kadar çok şey yaratmıştı ki, biriken düşüncelerimizi ifade edecek araç ihtiyacı net olarak ortaya çıkmıştı. Tanıdığımız veya tanımadığımız daha bir dolu Kürt kadının da benzer şeyler yaşadığını biliyorduk. Özel olmaktan çoktan çıkmış istemlerimiz, hedeflerimiz vardı.

Kendimizi ifade etme ihtiyacı bir çok olayda kendini açığı

vuuyordu. Örneğin, bir yaz günü kadın arkadaşlarımızdan birinin evinde toplandığımızda, hepimizi çok etkileyen bir konuyu konuşuyorduk. Atılım Gazetesinde öldürülmüş Kürt kadın gerilaların dehşet veren çırılçıplak soyulan cesetlerinin fotoğraflarını görmüştük. Buna karşı duygu, düşüncelerimizi yazarak öfkemizi yansıtmak istiyorduk. Yazabileceğimiz Kürt politik basını ile çeşitli çevrelerin çıkardığı kadın dergileri olabilir. Nasılı olabileceği üzerinde tartışırken kaygılarımızın benzerliğini ve kendi yayın organımızın olmayışının sancısını çektiğimizi fark ettik. Bir biçimde dile getirme isteğimiz vardı, ama olmadı. Gözaltında tecavüze uğrayan Sükran Aydın, kocasından yediği dayaklara karşı kendini çocukları ile birlikte Fırat nehrine atarak intihar eden Cemile olayında da benzer duygular hissetmedik değil.

Açık ki, Kürt kadınları olarak yaşadıklarımızı en iyi ancak kendimiz ifade edebildik. Kimliğimizden dolayı maruz kaldığımız cinsiyetçi ve ırkçı ayrımcılıkla sınırlı da değildi üstelik yaşadıklarımız. Aramızda bu kimliklere ek olarak sınıf ve mezhep ayrımcılığına uğrayanlarımız da vardı. Temel noktadaki benzerliklerimizin yanında farklılıklarımızı da görmemzlikten gelmiyorduk. Kadın kurtuluşu meselesine aynı pencereden bakmıyorduk; sosyalist, sosyalist feminist, milliyetçi feminist, ulusal merkezli feminist anlayışlara sahip kadınlardık. Ayrıca, kendini hiçbir biçimde tanımlamayan da vardı aramızda. Bununla birlikte, hepimizin Kürt ve kadın olmak noktasında ortaklaşmamız benzer

yakın duygu ve düşünceler doğurmuştu.

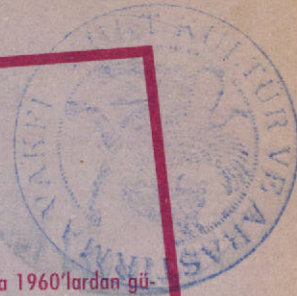
Çok anlamlı bir yönümüz daha var, o da 1960'lardan günümüze farklı kuşaklardan, farklı politik geleneklerden gelen kadınlar oluşumuz itibarıyla; farklı dönem birikimini yansıtmamız ve yaygın olarak varolan toplumsal bellek kaybını bir ölçüde aşma olanağına sahip oluşumuzdu. Her şeyi kendimizle başlatmamızı önlediği gibi, bizden önceki tarihi de çok önemsememize ve yaşayanların kendilerinin ifade etmesinin olanaklarını yakalamamıza neden oluyordu.

Üstelik bugüne dek, Kuzeyli Kürt kadınlarının çıkardığı ilk Kürt kadın dergisi oluyoruz. Bu da ,bize ayrı bir sorumluluk vermekle birlikte heyecanlandırıyor. Hakkını verme isteği ile bir dolu kaygılarımız var. Gerçi, bazı Kürt kadın gruplarının 8 Mart nedeniyle çıkardığı bültenler ve son yıllarda dergi ile gazetelerde kadın sayfası çalışmalarını da önemsiyor ve anlamlı buluyoruz.

Sonuç olarak, bir yıla aşkındır süren çalışmalarımızın bu aşamasında ürünlerimizi bir Kürt kadın dergisinde değerlendirmeye karar verme aşaması kısaca böyle gelişti.

Neden Kürt Kadın Dergisi?

Bu güne dek, devletin baskı ve zor politikası bizi engellemeyen birinci derecede problem olmuştur. Düşünceye konulan tüm yasaklardan biz de bu ülkede yaşayan herkes gibi na-

sibimizi alıyoruz. Henüz bunlar aşılmış değil, ama bir yerden başlamak gerektiği de açıktır.

Neden şimdi? Çok genel bir cevap verecek olursak, kendimizi tam da şimdi hazır hissetmemizle ilgili dersek yerinde olur.

Ayrıca, Türk kadın hareketiyle yaşadığımız sorunlar da bizi ciddi bir biçimde etkilemişti. Sadece kadınlığımızı onlardan farklı yaşıyor oluşumuz değildi problem. Taşındığımız ulusal kimlik kadınlığımızın rengini değiştiriyor, talep ve hedeflerimizi farklılaştırdığı gibi mücadele araçlarımızı da kimi zaman farklı kılıyordu. Asıl sorun onların bizi, evrensel kadın kimliği adına kendileri içinde ertime, yok sayma, görmemezlikten gelme politikalarıydı. Biz kadındık, cinsimizin tüm ezilmişliğini yaşıyorduk, ama Kürt kimliğimizle vardık. Ayrıca, bizim için yasal engellerle boğuşmaya pek niyetli, istekli olmayışları da bir başka sorundu. Tüm bunlar, Türk kadınlarının çıkardığı dergilerde veya oluşumlarda kendimizi ifade etmemizi engeliyordu doğal olarak.

Bunlarla birlikte, çoğumuzun bir zamanlar içinden geldiği, bir dolu fedakarlıklarla sürdürmeye çalıştığımız politik kurumlarda yaşadıkları sorunlar da vardı. Oralarda Kürt kimliğimiz için varken, kadınlığımız güme gidiyordu. Yaşadığımız cinsiyetçi baskıdan söz etmek bile kimi zaman lüks bulunuyordu. "Zamanı değil, büyütüyorsunuz" vb gerekçelerle sorunlarımızı ertelememizi istiyorlardı.

Türk kadınları Kürtlüğümüzü unutmamızı isterken Kürt er-

kekler de kadınlığımızı.. Oysa, bizim iki kimliğimizi de unutmaya hiç niyetimiz yoktu. Hiç kimse, hiç birşey adına bunu bizden isteyemezdi...

Kürt kadınları olarak, aramızda dayanışma ağları kurmamız da bizim için önemli. Yaşadığımız sorunların özel değil, toplumsal olduğunun, tümümüzü ilgilendirdiğini ancak birlikte kurtuluşa doğru gidebileceğimizi de biliyorduk.

Sorunlarımızı, yaşayanlar olarak en iyi biz bileceğimizden bunları sorgulamak, araştırmak, yaşadıklarımızın bizimle mezara gömülmemesi için kağıda dökülmesini sağlamak, geçmişimizi araştırmak, yani kısaca yaşamlarımızı değiştirmek, dönüştürmek için uğraş vermek gerektiğine inanıyoruz.

İşte ROZA, tüm bunlara karşı ve tüm bunlar için KÜRT KADIN'ın sesi olmak için var oldu. Bu durumda ancak, kendimizi kendi emeğimizle çıkarabildiğimiz bir dergide ifade edebiliydik.

ROZA, bedenlerine, kimliklerine, emeklerine bin yıllar boyu el konulduğunu düşünen ve kader olarak yutturulmak istenen yaşamı, ters yüz etmek isteyen tüm Kürt kadınlarının dergisidir.

ROZA'ya Gelen Sürecin Kısa Bir Tarihçesi

Bugün yayın kurulunda yer alan biz kadınların, tek tek bu süreçte yer alış tarihi dönemseller olarak farklılık oluştursa bile, ROZA'yı doğuran gelişim bir bütünlük arz ediyor ve bu-

radan gelen birikimi görmemezlikten gelemeceğimiz kadar değerli bulduğumuzdan aktarma ihtiyacı duyuyoruz. Bu süreç aynı zamanda, Kürt kadınlarının bağımsız örgütlenme fikrinin ve buna yönelik çaba ve girişimlerinin de tarihidir. ROZA bunların ürünüdür. Bunların yanı sıra bağımsız örgütlenme fikrine öncelik eden bir süreç de var. Yazılarda bu bir biçimde ifade edildiği için burda değinme ihtiyacı duymuyoruz. Özellikle, 1960'lardan bu yana politika da yer alan Hatice Yaşar'ın yazısı buna yeterli açıklığı kazandırıyor..

Tarihimizin kısa bir özetini verirsek;

1- İlk kez, 11 Mart 1989'da İstanbul'da dünya kadınlar günü nedeniyle gerçekleşen kadın mitingine kendiliğinden bir araya gelen bir grup Kürt kadını olarak katıldık. Bir konuşma ile bir kaç döviz taşıyarak kendimizi ifade etmeye çalıştık. Yalnız, bizim konuşma metnimiz tertip komitesi tarafından didik didik edilir ve taşındığımız dövizlere müdahale olur. Bir dolu soru işareti ve kadınlık ile ulusal kimliğin birbirini nasıl etkilediğini, iç içe geçtiğini fark ederek ayrıldık. Bağımsızlık örgütlenme fikri filizlenmişti. Ezen ulus kadınlarıyla ortak iş yapmanın güçlüğü de.

2- Ardından aynı yılın Mayıs'ında, I. Kadın Kurultayına, yeni katılan kadınlarla yine aynı grup kendi durumumuzu anlatan bir tebliğ sunduk.

Türk kadınlarının hazırladığı kurultayda, bir çok ayrımcılıkla karşılaştık. Sadece bizim metnimizin sansür edilmesi son

derece düşündürücüydü. Grup içinde uzun süren tartışmalardan sonra ayrı örgütlenmenin gerektiğine karar verdik. Bu durum, gerek kendimiz sorgulama, gerekse Türk Kadınlarını tanıma anlamında zengin deneyimler kazandırdı.

3- Üçüncü önemli deneyimimiz, bir yıl sonra gerçekleşti. 1990 Haziranında eski gruptan bir kaç kişi ve yeni katılan kadınlarla bağımsız Kürt Kadın Grubu olarak kendimizi adlandırdığımız yeni bir oluşum doğdu. İlk kez bu adla ve bağımsız içerikle bir kadın grubu kuruluyordu. Grup olarak bağımsızlığını şöyle tanımlıyor;

- Erkek egemenliğini sorgulayıp karşı durduğundan erkeklerden,
- Farklı sorunlar yaşadığımız ve şoven tavırlarından dolayı Türk kadınlarından ve
- Siyasi anlayış ile kurumlarından ayrı örgütlenmeyi temel almıştı.

Esas olarak, Kürt kadınlarının cins ve ulusal kimliğine yönelik baskılara maruz kalışını sorgulayıp, buna karşı mücadeleyi temel hedef haline getirmişti. Bu anlayışla yaklaşık üç yıl sürdürdüğü çalışması her ne kadar ayrılıkla sonuçlandıysa da katılan tüm kadınlara farklı da olsa çeşitli deneyimler kazandırdı. Aynı zamanda Kürt kadınlarına kendi başlarına varolma olanağı kazandırdığı gibi kendine güveni de öğretti. Artık, Kürt kadınlarının da bağımsız örgütlen-

me fikri de yerleşmişti. Tüm olumsuzluklarına rağmen zorlu ve acılı bir süreçti çoğumuz için. Burdan ayrılan kadınların bazıları dernek kurarken, bazıları gruplar halinde kaldı.

Bugün, ROZA'yı çıkaran biz kadınların çoğu o sürecin içinden geldi. Birikim ve deneyimlerimizin önemli bir kısmını ona borçluyuz. O tarih, içinde yer alan, oluşturan, emek veren tüm Kürt kadınlarına aittir. Herkes bir biçimde nasibini aldı, hiç kimsenin ve grubun tekelinde olmadığı açıktır.

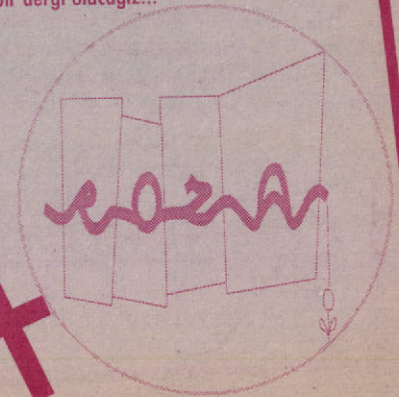
Çok isteyip yapamadılarımız!

ROZA'nın hazırlık çalışmaları sırasında, tüm tarihsel birikime ve isteğimize rağmen çıkış tarihini saptamak ve iş için kolları sıvama biraz ani ve hızlı oldu. Bu zaman darlığı, dergi içinde olmasını istediğimiz, bizim için anlamlı bir çok kadına ulaşmayı güçleştirdi. Dergi projesi içinde yer alıp fakat, bugün farklı coğrafyada yaşayan arkadaşımız Baran ile Diyarbakır'da bize yakın bir süreç yaşayan bir grup Kürt kadının yazılarının bize ulaşmasını engelledi. Bunu bir eksiklik olarak görüyoruz. Ayrıca, ülkemizin diğer parçalarında yer alan diğer Kürt hemcinslerimizin ürünlerine de ulaşmayı çok isterdik. Örneğin Şair Kjal Ahmed'in şiirlerine ulaşmayı istedik. Aslında biz, gerek ülkede gerekse dünyanın dört bir yanına göç etmiş/ettirilmiş milyonlarca Kürt kadınına da ulaşmak, kucaklaşmak isterdik, istiyoruz. Gelecek sayılarımızda tüm bunlara özen göstermeyi umuyoruz.

ROZA, adına çok farklı anlamlar yüklendi. Adını duyan kendine göre farklı yorumladı. Bizce, bir sakıncası yok. Buna, Hatice Yaşarı'n ROZA ile ROSA benzerliği üzerine duruşu ve Kürt kadın kaderi ile ortak yanlarını/ farklılıklarını anlattığı yazısı, anlamlı ve bir o kadar da güzel bir örnekti. ROSA'nın yaşamında gerçekte kadınlığın ortak bir yazgısı yok muydu?

Dergi projesini duyup, (üstelik bizi tanımadığı halde) 'İsviçre'den bizi arayan, "ne yapabilirim sizin için?" diye soran ve bu çalışmaya kendini ne kadar yakın hissettiğini belirten Cevahir'in içten desteği bizi nasıl sevindirmez?

İşte ROZA, daha çıkmadan çıkma misyonunu yerine getirmeye başlamadı mı? Bu biraz da, bir birinden kilometrelerce uzakta yaşayan Kürt kadınlarının, zaman ve mekânı aşarak bir araya gelmelerinin imkanını sağladığını göstermiyor mu? Eli uzun bir dergi olacağız...

KÜRT KADINININ ÖNCELİKLİ KİMLİĞİ

HANDE

Bana kalırsa, dünyada ve ülkemizde kadın sorununu yaklaşıken önce kimliklerden başlamak gerekir. Bu başlangıç, aynı zamanda bireyin doygun, onurlu ve huzurlu yaşaması için sahip olduğu bu kimlikleri tanıması ve onu netleştirmesi gerekir. Bu, kadının kendini ortaya koyma sürecini de başlatır. Oysa , bizde insanlar nüfus kağıtlarına yazılanları sadece kimlik diye algırlarlar. Bu algılamaları onlara öyle sunulmasındandır. Bu kimlikteki bilgiler bürokrasideki işleri görmenin ötesine gitmez. Oysa İnsanı belirleyen yaşamı boyunca toplumdaki tavır, davranış ve duruşlarıdır. Zaten bu tavır ve duruşlarıdır ki, bireyin yaşam içindeki yerini belirler. Kadının bu kimliklere yaklaşımı; süreç içerisindeki konumunu ve tavrını ortaya koyar.

KİMLİKLER

Bu kimlik sorunlarının çözümü için şu ya da bu şekilde ortaya çıkan, çeşitli demokratik örgüt ve dernekler, partilerin kadın komisyonları, kadın dernekleri, kadın dergileri, bağımsız çalışan kadın grupları ve içinde yer alan kadınların kimlikleri de ortaya çıkar. Kadınların hangi kimliğini öne çıkardığı ve bu kimliği için mücadelede hangi koşul ve süreçlerden etkilendiğini belirler. Ancak, özellikle ülkemizde, kadın örgütlenmesiyle, çalışmasıyla oluşan deneyimler yazılarak kalıcı bir hale getirilmemiştir. Varolanlar da kadınlar nede, hep erkekler anlatmıştır. Özellikle son yıllarda buna çarpıcı bir örnek verirse, A. Öcalan'ın yayınladığı "Kadın ve Aile Sorunları" kitabı. Çünkü, kadını erkeklerin anlatması, değerlendirmesi ne kadar iddialı olursa olsun, kadının kendini anlatması daha objektif, daha bilimsel ve daha ayrıntılı olacaktır. Çoğunlukla bütün basında, ilerici - demokrat sınıfları konulan kurum ve kuruluşlarda partilerin yönetici kadrolarında kadın yok ya da tek tükür (İsteseek istememek de bu tek tükler aksesuar görünümü veriy-

or). Türklerde de bu böyledir. Örneğin, Tansu Çiller, önder, ancak aldığı partide kadın yok denecek kadar az (ancak Tansu Çiller'in yer aldığı yapılanmada kadın zaten sivilmiş, azınlık, tek tek kadınlar içindir). Ancak, bizim için önemli olan bütün düzene alternatif, devrimci, sosyalist, ulusal parti, örgüt, kurum ve kuruluşlarda nasıldır? Önderler erkektir ve merkez organlarında kadın varsa da çok semboliktir.

Ancak bundan sonra özellikle duyarlı, okuyan ve araştıran Kürt kadınlarına bu anlamda görev düşüyor. Çok kapsamlı olmasa da yaşanan sürecin derlenmesi, aktarılması görevini üstlenmeliyiz. Çünkü, bu deneyimleri topluma, kadınlara aktarma bir gereklilik haline almıştır. Hele hele, okumuş duyarlı bir Kürt kadını ve üstelik, Kürt kimliğinin ayrımları var olan dönemlerden haberi 50'lerden 80'lere ve oradan günümüze geliyorsa, halen var isen, sürecin herhangi bir yerinde yer almış bir kadın isen, bu gereklilik artık senin için bir zorunluluk olmalıdır.

Kimliklerden başladık, sıralayalım;

insani,
ulusal,
sınıfsal,
cinsel,
mesleki,
inanç (diğer) kimlikler.

İnsani kimlikten başlayalım; Ancak bütün bu kimliklere girmeden önce, şu saptamayı yapmak gerekir. Bütün bu kimliklere yaklaşımı da üç şekilde sıralayabiliriz;

- 1- Sadece kimlikleri soyut anlamda kabul edip kullanmak,
- 2- Bu kimlikleri kabul edip uygulanmasını bireysel yaşamın bir gerekliliği olarak yerine getirmek,
- 3- Bu kimlikleri hem soyut bir kavram ve hem de kişiliği ile

özdeşleştirerek ve yaşamsal olması için bu kimliklerin uygulanmasında bütün kurum ve kuruluşlarda aktif olarak yer alıp mücadele etmek şeklinde formüle edilebilir. Sanırım buna itiraz edecek hiç bir kadın olamaz. Bu kimlik tanımının özeti, insan hakları içinde somutlaşan tüm özellikler bu hakların bir bileşkesidir. İnsanın bu kimliklerin var demektir. Ancak, bu kimliği savunuyorsun fakat bunun hiç bir gerekliliğini yerine getirmiyorsun ve kendi kendini bu gerekliliği yerine getirmemek için haklı gerekçeler icat ediyorsun -örneğin, bir Kürt kadın eğitimcisi düşünelim; bu Kürt kadın öğretmen, üstelik duyarlı ve kimliğine sahip olduğunu belirtsin, ancak sendikacı olmasın ve bu olmaması da sendikadaki yetersizliklere bağlı olsun- bunun özcesi, çalışma hayatında insanca yaşama standartını bu alanda istemiyor demektir. Bunun başka türlü izahı olamaz.

Gelelim Kürt kadın kimliğine; ki bu kimlik feminizm merkezli değil ulusal merkezli - feminizm mi olmalı, savını ortaya koyarak belirler. Buna yaklaşım da bu duyarlı kadın kimliğini kabul etmek veya hem kabul edip hem de mücadele içinde yer alma şeklinde olur ki, bu tarz yaklaşımda bedelin faturasının çok ağır olması diğer bütün kimlikleri direkt etkileyeceğinden, Kürt kadını sürece hiçbir zaman damgasını vurmamıştır. Ancak, varolan süreçlerde kadın yerini almamıştır anlamı çıkarılmamalıdır.

Ulusal kimlik; okuyan duyarlı Kürt kadını, bu kimlik mücadelesinde şu ya da bu şekilde etkilennmiştir. Hatta kadın - erkek eşitliğinin bilincine varması da ulusal kimlik mücadelesi içinde oluşup gelişmiştir tesbiti abartılı değildir. Ancak, bu ifade kadın kimliğini öncelikli gören Kürt feminist, sosyalist kadınların olmamıştır anlamına da gelmez. Ancak, bu ifade "kadınlar ulusal mücadele çıkışıdır" savını da geçersiz kılmaz. Kadının sadece bu kimliğinin incelenmesi bir çok yaklaşımları da beraberinde getirir. Bu kimlik mücadelesinde

aktif mi yoksa, sadece erkeklerin destekleyicisi olmayı yeterli görüp kadın sorununu buna endeksler mi? (ki bu düşünce Türk ve Kürt duyarlı kadınları arasındaki farklı duruş ve sonuçları doğurur. Özellikle bu Kürt kadın kimliğini süreç içerisinde ayrıntılı, objektif değerlendirmeye tabi tutmak gerekir. Bunun için kimlik sorununu neden kadınlar merkezlerine aldığını duyarlı Türk ve Kürt kadınların tartışmasına sunmak gerekir.

Mesleki kimlik;

Bu kimliğin incelenmesinde ayrıca, Kürt kadının ülke içindeki konumunu istihdamını, gelir dağılımındaki yerini ve bu doğrultuda çıkan sonuçlara bakarak; Kürt kadının toplumsal üretimdeki yerini ve toplumsal örgütlenmedeki yetersizliklerini ve bunların aşılması için gereken kadın örgütlenmelerinin çalışma tarzını ortaya koyar. Bu (Kürt işçi, memur, gazeteci, öğretmen, hemşire, muhasebeci, mühendis, akademisyen, iş kadını vb.) , bu mesleki kimlikler içinde asıl mesleği! Cinsiyetinden kaynaklanan ve toplumun cinsiyetçi yapısından dolayı şekillenen kadın kimliğinin yansıması olan ev kadını kavramı asıl önemli ve onu belirleyendir. Bu ev kadını kimliği onun dışında ister istemez ortaya çıkmaktadır. Bu kimliğin tahlihi, nedenlerine yaklaşmalarımız, sorgulama biçimimiz, kadınların sorunların çözümünde anahtar rolünü alacaktır. Ancak, bu sorun daha kapsamlı olduğundan ana hatlarıyla değinildi.

İnanç Kimliği

Aslında, Kürt kadının kimlikleri o kadar iç içe geçmiş bir durumdadır ki, doğrusu bunlardan birini öncelikli görmeye net değilim. Neden? Çünkü, ülkemizde İslam inancı Kürt kadını nasıl etkilemiş, konumunu nasıl belirlemiş veya kadın sorunlarını ortaya çıkarmasını engellemiş midir? Kısaca yine de bir kaç cümle söylenebilir. Günahlar, özellikle fatura kadına çıktığından dolayı kadın hep temkinli olmuş ve giderek bu temkinliliği savunur hale gelmiş, erkeğe hizmeti kutsamış ve ahiretteki ödüllendirmenin ölçütü saymıştır. Çünkü peygamberler hep

erkek olmuş. Bu İslamda kadının ikinci konumuna hep örnek teşkil etmiştir. (Tanrı peygamberleri neden hep erkek yaratmış, çünkü kadınlarda o sayılan özellikler yok!) Bu izahı farklı yorumlayanlar da var. Egemen ideoloji de erkek olduğu için .

Ancak, kadınlar sürece damgasını vuramamıştır belirlemesinin yanlış yorumlamalara neden olmaması için bir noktayı açmakta yarar görüyorum. Toplumsal mücadelede kadınlar sürekli bulunmuştur (toplumsal mücadelenin tarihi içinde ayrı bir yazı konusu olarak verilecektir, bu nedenle ayrıntılı yazmayacağım).

1980'lerden sonra Diyarbakır'da cezaevlerindeki katliamları

Kadının kimliklerini sorgulaması, masaya yatırması ve belirlediği bu kimliği için tavır alması en azından kafasında soru işaret- lerinin netleşmesi duyarlı Kürt kadınına bu an- lamda adım attırır.

protesto için tutsak yakını kadınların direnişi kamuoyunca bilinmektedir. Salih Şener'lerin, Leyla Zana'ların, direnişleri hafızalardadır. Ve yine kendilerini genel olarak ulusal dava için adayın ve yaşamını yakarak feda eden Zekiye Alkan da unutulmuyacaktır.

Ancak bu tür çıkışların destek amaçlı ortaya çıktığını kimse yadsıyamaz. Yoksa , Leyla Qasım, Leyla Zana, Hatice Yaşar, Zekiye Alkan, Sakine Cansız Palat isimleri yadsınmaz .

Sonuç olarak, 1990'da bir grup Kürt kadının ülkede yaptığı 72 adet kadın denek üzerinde yaptığı ankette yer alan "ileriye yönelik en büyük özleminiz nedir" sorusuna verilen cevaplardan çıkan sonuçları

vererek okuyucunun bilgisine sunmayı anlamlı buluyorum. Bir anlamda kimliğe yaklaşımları ip uçları da bulunur. Araştırmaya katılan kadınların ileriye yönelik özelemlerini belirleyen soruya verilen cevapların ortaya çıkardığı tablo şöyle;

Ait oldukları topluma ,Kürt toplumuna ilişkin talepleri ön sırayı alıyor. Farklı formülasyonla bezense dahi, Kürt toplumu asıl çekirdeği oluşturuyor. Tam 38 kişi toplumsal özlemi kendi özleminin merkezine koyuyor. Ancak toplumsal kurtuluş isterken Türkiye genelinde mi yoksa sadece Kürt bölgesinde mi, net değil. Ancak buna karşın 6 tanesi net olarak Kürt bölgesini merkezine koymuş yani bu oran % 52 dir.

Kadın kimliğine yönelik özelemler küçük bir oranda olmuş ve sadece 4 kişi bu kadın kimliklerine yönelik, özelemlerini dile getirmiş. Olup, %18 oranındadır. Hem kadın hem de toplumsal kurtuluş yanlı olan 2 kişinin yanısı %9 oranındadır. Kendisi ve yakın çevresi için özelemlerini alan 19 kişi ile %26 oranındadır.

Bu küçük çaplı anketin ortaya çıkardığı manzara şöyle özetlenebilir

Kürt kadınları ait oldukları toplumun sorunlarını merkezine almıştır. Geleceğe ilişkin beklentileri aidiyet duygusunun yoğunluğunu göstermektedir. % 52 bireysel ve yakın çevresi için beklentileri olanlar %26 oranı ile önemli bir pay teşkil etmektedir. Oysa kadın olmalarından kaynaklanan karşılaştıkları sorunlara rağmen bu sorunları merkezilerine alanlar çok küçük bir yüzdeye (%7-8) karşılık gelmesi kadın kimliğine yönelik beklentilerin toplumsal kaygıların gerisinde kaldığını gösteriyor. Ama, koca ile ilgili özelemler de çok küçük bir orana tekabül etmekte ve sadece 3 kişi koca ile gelecekte birlikte mutlu olmayı kendisine sorun etmiştir.

KADIN VE SİYASET VE DE ROZA

HATİCE Yaşar

Bu yazıda sadece, sevgili Roza'ya (Rosa Luxemburg) "memleketime hoş geldin" demek istiyorum. Roza seni hep sevdim. Hem hemcinsimdin, hem hem-ezilen ulusumdan hem de dünyaya benzer gözlerle bakıyorduk. Hem de kaderlerimiz, senin dünyayı erken terketmen dışında çok benzeşiyordu. Bütün makalelerini ve ulusal kimliğini umursamadığını iddia ettiğin ünlü tezini de okudum ve seni hep çok sevdim ve sevmeye devam edeceğim. Çünkü, kendi özel yaşamın dışında, ulusal ve cinsel kimlikleriyle ilgili mücadeleyi, hayalini kurduğun sosyalist yarınlara ertelemiştin ama yine de kuralların dışına her "çıktığında" (ki bu sık sık oluyordu) her ikisinde sana hatırlatılıyordu. En yakın yoldaşların senin her "aykırı" talebinde karşına dikiliyor ve seni en ayrımcı (diskriminatif) ithamlarla karşılırlarına alıyorlardı. Sağlığında ne "küfürlerle" karşılaştın hepsini biliyoruz sevgili Rosa. Sen göstermek istemesen de, hem kadın, hem de ezilen ulustan biri idin. Bu nedenle hem yazdıkların, hem de yaptıkların iki kere (erkek yoldaşlarının süzgecinden) yargılamalarından geçti.

Erkek yoldaşlarını siyasal olarak her rahatsız ettiğinde önce Yahudi, sonra kadın dediler. Beyninle baş edemedikleri her seferinde bu yanlarından birini kullanarak sana saldırdılar. Arkadaşının oğluyla kırıştırıyor, sevgilisine "ihamet" ediyor

dediler.

Peki Güzel Roza, sen bu laflardan hiç rahatsız olmamış mıydın? Veya duymamazlıktan mı geliyordun? Öyle ise niye? Niye kendi kabadayılığın adına diğer hemcinslerini ve hem-uluslarını egemenlere terk ediyordun? Tüm insanların ırk, cins vb. ayrımı gözetilmeksizin özgürce yaşabilecekleri bir dünyanın kurulması için tüm hayatın boyunca mücadele ettin. Yahudi ve ayrıca bir de kadından, dolayısıyla egemen olanın ne anlama geldiğini hiç tanı mıyordun. Bu anlamda senin zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyin yoktu. Ama egemen durum da olanların ellerindeki imtiyazları kolay kolay bırakmaya hiç niyetleri olmadığı gibi, ayrıca imtiyazlarını doğal hakları sayıyorlardı. Ve senin her iki kimliğin konusunda da somut taleplerin olmadığı müddetçe, seninle aynı safta olmalarına rağmen kendilerini senin de kurtarıcı sayıyorlardı. Kurtarıcıların en acımasız hükümdarlara dönüştüğünü ise insanlık tarihi defalarca ispatlamıştı.

En yüce hayaller uğruna bile olsa kuzu kurda teslim edilmeliydi. Halkların kardeşliği ve cinslerin eşitliği hayalini kuruyordun. Oysa insanlık tarihi bu iki kavrama da yabancıydı sevgili Roza. Kaldı ki; kardeşliğin sözkonusu edildiği her yerde kardeşlerden biri kendini büyük kardeş ilan ediveriyordu. Cinsler arası eşitliği ise; insanlık hiç tanımamıştı. İki cinsin beraberliği eşitsizlik üzerine oturtulmuştu. Kadın ve erkek

asla eşit yaşamadılar. Bu beraberlikle birlikte kadın sadece kaybeden taraf oldu. İlk günden başlanarak, kadına ne kadar becereksiz, korunmaya ve kurtarılmaya ne kadar muhtaç olduğu empoze edildi. Toplulukla ilgili olanlar bir yana kadına kendisi ile ilgili kararların alınmasında bile söz hakkı tanınmadı. Bu tip kararlar adına siyaset denilen ve kadına tabu olan bir yerlere taşındı. İki cinsin birlikte yaşamaya başlamasıyla birlikte ilk sömürü biçimi ortaya çıktı. Bu sömürü, senin zamanında erkek ideolog-peygamberler tarafından iddia edildiği üzere ekonomik değil siyasi idi.

Bu nedenle senin hemcinslerine özellikle siyaset alanı yasaklandı. "Ya ben ne yaptım" diye mi soruyorsun? Senin ve daha binlerce kadının yaptığı siyasete erkeklerin zorunlu katlandıklarını en iyi sen bilirsin. Kaldık ki; o tür siyasette de zaten sınırlar erkek yoldaşlar tarafından çiziliyordu ve erkek egemen sistem sorgulanmıyordu bile. Kadın kimliği de ulusal kimlik gibi senin dönemindeki egemen sosyalizm anlayışında "bölücü ve ihanetçiler" olarak mahkum ediliyorlardı. Malesef sende diğer binlerce hemcinsin gibi güzel yarınlara umduyla erkek siyaseti yaptın. "Kadın katılmadan devrim olmaz" sloganı ise, kadını, ihtiyaç duyulduğunda yardıma çağrılan, işi bitince de bir kenara atılan hantal bir yedek güç haline getirdi.

Katledilmeden 70 yıl sonra ikameci ve ertelemeci sosyalizmi

anlayışı kendi kalesinde yenildi. Hemcinslerin ve ezilen uluslar bu tecrübeden büyük yararlar ve tecrübelerle çıktılar. En büyük tecrübe ise; aktif aktörü olunmadıkça hiçbir kurtuluşun nimetlerinden pay sahibi olunamayacağıdır. Ve de hiçbir kurtuluşun başka kurtuluşlar sonrasına ertelenemeyeceği ve her toplumsal kesimin ancak ve ancak kendi taleplerinin savunucuları olabileceği gerçektir. Bu paha biçilmez tecrübeye senin payın ise hiçbir biçimde gözardı edilemez.

Senin yaşamın bu gün bizlere yukarıda söylediklerimizi söylüyor. Sen ve senin gibiler olmasaydı ikameci ve ertelemeci anlayışları bu günki gibi yargılayabilmemiz belki de mümkün olmazdı.

**Kürt toplumunun
kendi içinde
Kürt kadının
sesi ısrarla
kesilmek
isteniyor.
Kürt kadınının
kadın kimliğiyle ilgili
talepleri hep birşeyler
sonrasına erteleniyor.**

Senin inandıklarını savunmadaki kararlığın her kadına kendisine yasak edilmiş siyaset arenasında başlıca örnek olmaya devam edecektir. Belki de sadece bu nedenle ilk Kürt kadın dergisi senin onurlu adını taşıyor. Kürt Roza'sının mücadele koşulları da senin koşullarından aşağı kalmıyor. Ol-

dukça zorlanacağı kesin. Hem kadın, hem Kürt ve her iki kimliğinin de inkar edildiği bir alanda varlık mücadelesine başlıyor.

Ülkesi rızası hilafına parçalanmış ve bu parçalanmışlığı hiçbir biçimde içine sindiremeyen bir halkın kadınlarının sesi olmak için yola çıkıyor bizim Roza. Kurtuluş savaşında her savaşta olduğu gibi kadınların payına nelerin düştüğünü son olarak tecavüze maruz kalan Boşnak kadınları dünya aleme bir kez daha duyurdu. Memleketimizi parçalayanların Sırp askerlerinden farklı olmadığını tüm Kürt kadınları günlük yaşantılarından biliyorlar. İşgalci ordular, işgalci ordu olmanın gereklerini yerine getiriyorlar. Ama bu savaşın ilk elden kurbanları olan Kürt kadınına, siyasetinin merkezine kadını oturtarak siyaset yapmak hala yasak, hatta tabu.

Kürt toplumunun kendi içinde Kürt kadının sesi ısrarla kesilmek isteniyor. Kürt kadınının kadın kimliğiyle ilgili talepleri hep birşeyler sonrasına erteleniyor. Ve gerek mücadele içinde ve gerekse genelde Kürt kadının durumu günden güne daha da kötüleşiyor, tahammül edilemez hale geliyor. Kürt kadının kadın kimliğiyle ilgili talepleri hep birşeyler sonrasına erteleniyor. Ve gerek mücadele içinde ve gerekse genelde Kürt kadının durumu günden güne daha da kötüleşiyor, tahammül edilemez hale geliyor. Kürt halkının kurtuluşundan

bahseden Kürt siyasal sınıfı bu halkın en azından yarısının kadınlardan oluştuğunu görmemezlikten geliyor ve bu yarısı Kürt erkek egemen sistemini sorgulamaya başlamadığı müddetçe, bu halkın kurtuluşundan bahsetmenin mümkün olmadığını anlamamaya devam ediyorlar. Kürt siyasal sınıfını hala genellikle erkekler oluşturuyor. Mücadeleye katılan kadınlardan hala ve ısrarla kadın kimliğinden soyunmaları ve cinsiyetsizleşmeleri ön koşul olarak sunuluyor. Hala erkek sekreterler "kadın sorunu ve örgütlenmesi" başlıklı yazılar yazabiliyor ve kadınlara aba altından sopalarını göstermeye devam ediyorlar. Kadınların ne yapacakları nasıl örgütlenecekleri ve en önemlisi neleri savunabilecekleri Kürt erkeklerince dikte ettiriliyor. Kısacası ülkemizin kurtuluşunun tarifi hala sadece erkekçe yapılmaya devam ediyor.

Böylece de kadınların kendi yetenekleri ve sadece kendilerinin bilebileceği talepleri doğrultusunda siyaset yapmalarını bizzat Kürt erkekleri engelliyor ve bu günden başlayarak yarına ait imtiyazlarını korumada tam bir birlik içindeler. Bir yığın temel konuda yan yana gelmeyi reddeden Kürt siyasal sınıfı, kadın hareketliliği söz konusu olduğunda marksistinden dincisine ağır birliği etmekte kaçınıyorlar. Kadınların en bariz kimlik sorunlarının tartışılmasını, dinciler cennete, sosyalistler sosyalizm sonrasına milliler de milli kurtuluşa er-

teliyorlar ve bu sonra da bir türlü gündeme gelmiyor, gelemiyor çünkü o sonraya her anlamda donanımlı girenler sadece erkekler oluyor ve sonuçta kadınlar daha önceki mevzilerinden de geriye püskürtülüyorlar.

Cezayir kurtuluş savaşının aktif militanlarından bir kadının söyledikleri bu anlamda oldukça ibret verici. "Fransız işgalcilerle mücadele sürecinde erkek yoldaşlarımız, ortak milli talepler uğruna kendi cinsimizin taleplerini kurtuluş sonrasına ertelememiz gerektiğini savundular. Fransızlar atılıp özgür Cezayir kurulduğunda, kadınların payına o güne kadar tek sayfalık olan evlilik cüzdanının '4 sayfaya çıkarılmış biçimi düşmüştü." Ulusal kurtuluş mücadelesi Cezayir erkeğine bir yığın imtiyazın yanında ayrıca 4 kadınla evlenebilme imkânını da sunmuştu. Ünlü ve ünlü olduğu kadar hala güncelliğini korumaya devam eden "kadınlar katılmadan devrim olmaz" vecizesi kadınlarca sorgulanmaya başlanmadığı müddetçe Cezayir kadınlarının "kurtuluş" sonrası uğradıkları hayal kırıklığı insanlık tarihinde ilk olmadığı gibi son örnek de olmayacaktır. Vecizenin içinde kadınlara sunulan tuzak ayan beyan ortadayken hala milyonlarca kadın bizim ülkemizde dahil kendi kurtuluşlarını efendilerinin insafına terketmeye devam ediyorlar.

Oysa erkekler açıktan daha yolun başında gerçek niyelerini ilan ediyorlar; "sınırları ve talepleri bizim tarafımızdan sap-

tanan adını bizim koyduğumuz devrime gelin katılın" diyorlar ve asla kadın ve erkeğin eşit koşullarda ortak örgütleyecekleri bir devrimden bahsetmiyorlar.

Nitekim ülkemizin güneyinde son 4 yıllık Kürt iktidarının tecrübesi Kürt erkeklerinin imtiyazları söz konusu olduğunda Cezayir erkeklerinkine ne kadar benzediklerine açıkça gözler önüne serdi. Memleketimizin parçalanmışlığı belki de ilk kez diğer parçalardaki kadınlara ibret olması itibariyle işe yaracak. Erkeklerin hazırladığı kurtuluşa katılan kadınların kurtuluşun sonuçlarından kırıntılarla yetinmek zorunda kalacakları ve Kürt erkeği her konuda konuda donanımlı iken kadınların nasıl da bir günde silahsız savunmasız bırakılabi-

**Memleketimizin
parçalanmışlığı
belki de
ilk kez diğer
parçalardaki
kadınlara
ibret olması
itibariyle
işe yaracak.**

leneceğini Özgür Süleymaniye ve Duhokta Kürt kadınları yaşıyorlar. Oysa Saddam'ı bir haftada ülkemizin sınırları dışına atan büyük ayaklanmaların baş aktörleri kadınlar idi. Hala bu ayaklanmaların videoya çekilmiş filmleri televizyonlarda gösteriliyor, bir çok yerde kadınların sayısı erkeklerinkinden çok fazla. Aynı-

ca bu kadınların hemen hemen hepsi de örgütlü idi; Çünkü 20. yüzyıl boyunca kurulan tüm siyasi Kürt örgütlenmelerini sürekli bir kadınlar kolu varolmuştur. Son 30 yıllık sıvık savaşta kadınlar ne dağda ne şehirde erkeklerden aşağı kalmamışlar ve memleketin kurtuluş savaşında ağır bedeller ödemişlerdir. Ama Cezayir'li hemcinslerinin düştükleri tuzağa düşmüşler, kurtuluşun tarifine de kendi kadın politikalarıyla katılma yerine, egemen cins olan Kürt erkeğinin kurtuluş programıyla yetinmişlerdir. Erkeklerin kurtuluş tariflerinden de kadınlarla kırıntılarla yetinmek düşer.

Nitekim, en sağdakinin kendisine sosyal-demokrat dediği Kürt siyasi partileri, Güneyde 4 yıllık Kürt hükümetinin idaresi altında da Saddam'ın şeriatı esas alan medeni kanuna dokunmayı akıllarından bile geçirmediler. Kadınlar ve partilere bağlı tüm kadın örgütleri seçimler ve Kürt parlamento-hükümetinin kurulmasının hemen akabinde 92 Yazında medeni kanunda kadın-erkek eşitliğine aykırı maddelerin değiştirilmesi ile ilgili imza kampanyası başlattılar. Sadece Süleymaniye'den bir haftada 10 000'i aşkın imza toplantı ve bu imzalar, hükümet ve parlamento dahil (parlamentonun birisi bakan olan bütün kadın üyeleri de imza sahibi idiler) ve siyasal partilere gönderildi. İmza sahipleriyle aynı kurtuluş saflarında omuz-omuzla olan eski yoldaşları kadınlara cevap vermeye bile gerek duymadılar ve Saddam zamanın-

Şeriat'ın
erkeğe sunduğu
imtiyazları kullanmada,
yılların Kürt marksistleri,
köktendincilerden pek de geriye
kalmadılar. Zindanda
ve 15 yıl dağlarda
yanıbaşında olan
karısının
üstüne,
18 yaşında
ikinci bir genç kıızı
getiren ilk erkek,
yılların marksisti
ve ünlü Komelemizin
kurucularından biri oldu.
Ve bu "ünlü" önder hale
en üst organlarda Kürt
memleketini ve kadınlarını
kurtarma faaliyetlerini
icraya devam etmektedir.

daki şeriat kanunları Kürt kadınına "özgür" memleketinde
de uygulanmaya hala devam ediliyor. Şeriat'ın erkeğe sun-
duğu imtiyazları kullanmada, yılların Kürt marksistleri, kök-
tendincilerden pek de geriye kalmadılar. Zindanda ve 15 yıl
dağlarda yanıbaşında olan karısının, 18 yaşında ikinci bir
genç kıızı getiren ilk erkek, yılların marksisti ve ünlü
Komelemizin kurucularından biri oldu. Ve bu "ünlü" önder
hale en üst organlarda Kürt memleketini ve kadınlarını kur-
tarma faaliyetlerini icraya devam etmektedir. Saddam za-
manında hiç olmazsa "bölücü" denerek zulme uğrayan, i-
dam edilen kadınlar, ülkemizin "özgür" parçasında "kötü
kadın", "hafif kadın" denilerek dünün ulusal kurtuluşçuları
tarafından katledilmeye devam ediliyor.

Dün dağda, peşmerge yoldaşlarının katledilen ünlü Mar-
garet ve Zekiye Hanımların hesabını soramayan Kürt kadın-
ları ve örgütleri bu gün sıranın ne zaman kendilerine ge-
leceğini beklemek durumundalar. Erkek hakim örgütlerin
kadın kolları ise, ancak ana örgütün kararlarını icra yet-
kilerine sahip olabilmektedir. Kurtuluşunun efendilerinin
eliyle olacağını ummak gafletinde bulunan Kürt kadınları da
diğer hemcinslerinin akibetinden kurtulamadılar. Kölelikleri
günden güne pekişiyor.

Bizim Roza'mız Kürt kadınının tarihi boyunca belkide en

karanlık döneminde doğuyor. Her taraftan kuşatılmış
durumda. En küçük bir zaaf anında manipüle ve mas edilme
tehlikesiyle karşı karşıya. Dış düşmanlara karşı ne kadar uz-
laşmaz ve duyarlı olunuyorsa ülkemizdeki erkek egemen
sisteme ve değer yargılarına karşı da en azından o kadar do-
nanımlı olmak gerekiyor. Öne sürülen ve ortak olduğu iddia
edilen her değere varсын Kürtlere ait olduğu iddia edilsin,
kuşkuyla yaklaşmak ve tarafların bu değerlere ne kadar
katıldıkları sorgulamak gerekmektedir. Kürt kadını iki kim-
liğini koruma savaşında ve bu iki kimlikten hiçbirini hangi
gerekçeyle olursa olsun ikincil plana atılamaz. Her iki kur-
tuluş mücadelesi içiçe yan yana yürütülmelidir. Köle
statüsünde kalmayı kabul edenler özgürlük mücadelesi
veremezler ve Kürt kadınları kendi programları ile aktif
siyasette kadın olarak yer almadıkları müddetçe Kürt hal-
kının ulusal kimliğiyle ilgili atacağı her adım yeni yenilgilere
mahkumdur. İşimiz çok zor sevgili Roza, kolay gelsin ve bir
kez daha hoşgeldin memleketime.

De
were vî kerî di vê avê re
derbas bike.

"POLİTİKA MİNDERİ KADININ AYAKLARI ALTINDAN ÇEKİLMİŞTİR!"

HAZAL Çelik

"Kadın kendi sorumluluğunun bilincinde olmalı ve kendi sorununa

sahip çıkmasını bilmelidir. Bugün ülkemizde islami kuralların uygulanmasında radikal davranılıyor. Mesela, ahlaksızlık yüzünden kadının öldürülmesi olayı var. Eğer erkekler aynı nedenle öldürülmüş olsaydı, şimdi erkek nüfusunun yarısının öldürülmüş olması gerekirdi" diyen Güney Kürdistan'lı Şair Kejal Ahmed, "Kürt kadın gerçekliğinin ciddi bir boyutuna parmak basmıyor muydu? Güneyli hemcinsimizin ortaya koyduğu sorunlar biz bütün Kürt kadınlar için aynı değil miydi? Peki, bunun için Kürt kadınlar nasıl örgütlenmişlerdi, ne yapıyorlardı, gündemlerinde ne vardı? İran, Irak ve Suriye'de yaşayan Kürt kadınları ne yapar, nasıl yaşar, ne düşünür, faşist ırkçı yönetimlere, gerici ve yobaz geleneklere, erkek egemenliğine karşı nasıl tavır koyar, nasıl savaşır diye merak ediyordum. Aynı zamanda, Kuzeyde yaşayan Kürt kadınları için diğer parçalardaki Kürt kadın örgütlenmelerinin durumu, yaşadıkları önemli diye düşünerek kıt alanaklarla da olsa kısa bir araştırma yapma ihtiyacı duydum.

Bunu yaparken gördüm ki, diğer parçalarda yaşayan Kürt kadınları hem çok yakın hem de çok uzaktı, onlarla iletişim kurmak hem çok kolay, hem de bir o kadar zordu.

Kaynak olarak yardımcı olur düşüncesiyle, Kürt basınına karıştırmaya başladım. Çok doyurucu olmasa da bu konuda çıkmış ufak tefek yazılardan derleme yaparak kendi merakımı giderir-

ken, sizlerle paylaşmanın da yararlı olacağını düşündüm.

Bilindiği gibi, ulus olarak kendi irademiz dışında dört ayrı sınır içinde ve aynı düşmanlarla savaşmak zorunda kalmışız. Açıktr ki, bu olumsuz koşullardan en çok etkilenen çocuk ve kadınlar olmuştur. Sınırların ötesinde paramparça hayatlar yaşandı. Kendi topraklarında ama, birbirlerinden uzak yaşamak gibi bir han-

Bu mücadelede bir çok kadın da peşmerge olarak aktif rol aldı.

Bir çok kadın şehit düştü, bir çoğu öldürüldü, işkence gördü, tutuklandı ve tecavüze uğradı. Ama, şehit düşenlerin hep erkek olduğu söylenir."

dikapın içindeyiz.

Bu bölünmüşlük, bizi ezenlerin karakteristik özelliklerinin birbirinden çok farklı olmamasıyla birlikte, yönetim biçimlerini farklı kılıyor. Dolayısıyla kadınların konumunu da etkiliyor. Örneğin, İran'da uygulanan islami rejim Kürt kadının ezilmişliğini bir kat daha artırmaktadır.

İran parçasında yaşayan Şilan Warzangi adlı Kürt kadını 1995'te Almanya'da düzenlenen "Kürdistan Kadınlar Konferansı"nda dediği gibi; "Kürdistan'ın tüm kesimlerinde aynı acılar yaşanmakla beraber Doğu Kürdistan'daki Kürt kadınlarının diğerlerinden farklı bir yanı vardır. O da İran islami rejiminin bir bütün

olarak kadınları olumsuz etkilemesidir. Kürt kadınları bu rejimin etkisiyle dinsel ve ulusal baskıyı bir arada yaşamaktadır. 1979 devrimi değişiklikler getirmesine rağmen Kürt kadınlarının konumunda herhangi bir değişimden söz etmek mümkün değil."

İslam devriminden sonra başa geçen yönetimlerin Kürt halkına karşı savaşı sürdürdüğünü anlatan Warzangi Kürt kadınlarının savaştaki konumunu da şöyle anlatıyor; "Köy ve şehirleri bombaladılar, şehirleri yerle bir ettiler. Ölü ve göç edenlerin sayısı arttı. Bu durum karşısında Kürt halkı silahlı mücadeleyi başlattı. Bu mücadelede bir çok kadın da peşmerge olarak aktif rol aldı. Bir çok kadın şehit düştü, bir çoğu öldürüldü, işkence gördü, tutuklandı ve tecavüze uğradı. Ama, şehit düşenlerin hep erkek olduğu söylenir."

Warzangi, buna rağmen umutsuz değil, özellikle yeni kuşağın politik alanda yer almasına çok güveniyor. Öte yandan, İran genelindeki ekonomik şartların olumsuzluklarından da en fazla kadınların etkilendiğini belirten Warzangi sözlerine şöyle devam etti; "Köylerde yaşayanlar için herhangi bir yardım kuruluşu da yoktur. Okuma yazma bilmeyenlerin sayısı özellikle köylerde oldukça yüksek. İslam rejimi genelde kadınlara hak tanımıyor. Kürt kadınları bir de Kürt olmalarından dolayı çifte baskı altındadırlar. Kadınlar ev kadını olmaya veya ekonomik sorunlarla meşgul edilmeye zorlanarak, politik alanlardan uzak tutulmaktadır. Ancak, son kuşak daha şanslı, en azından lise ve üniversiteye gidebiliyorlar.

Ülkemizde, son zamanlarda en çok görülen bir durum da kadın

pazarlanmasıdır. Ekonomik gerekçelerle kadınlar pazarlanmaktadır. Ama, Kürt kadını buna karşı koyacak güçtedir. Bunu başaramayacaklardır.”(1)

İran parçasında yaşayan Kürt kadınlarının örgütlülüğü ile ilgili kaynak bulamadığımdan bilgi veremiyorum. İleride daha detaylı araştırmalarla Detaylı bilgi getirmeye çalışacağım.

İrak parçasında yaşayan Kürt kadınlarının örgütlülüğü; Komeleyi Afretani Kürdistan (Kürdistan Kadınlar Derneği IKP yanlısı), Yekiti Afretani Kürdistan (Kürdistan Kadınlar Birliği KDP yanlısı), Yekiti Jinan Kürdistan (Kürdistan Kadınlar Birliği YNK yanlısı), Iraklı Kadın Haklarını Savunma Komitesi adlı kadın örgütleri olduğunu biliyoruz.

Güneyli Kürt kadın heyetinin sunduğu raporda kadın hareketinin tarihini kısaca şöyle anlattılar:

Güney Kürdistan’da Kürt kadın hareketinin gelişmesi 1891 yılında Havza Khan Al-Nakhib’in çalışması ile başlamıştır. Kadınlar için bir akşam okulu açmıştır. Kendi evini örgütlenme yeri olarak kullanarak politik çalışmalarda bulunmuş, kadınların çeşitli düzeylerde temsil ederek bir çok hakların kazanılmasını sağlamıştır. 1925’te Irak kralıınca yapılan ilhaka karşı kurulan milli birlik paktna kadınların temsilcisi olarak katılmak istemiş fakat engellenmiştir. 1945’te Kerkük’te kadınlar bir araya gelerek “Devrimci Kadınlar Derneğini” kurdular. 1946 yılında Kürdistan

Kadınlar Birliği kuruldu ve burada ayaklanma karar aldılar. 1958 yılında Irak Cumhuriyeti dönemi başladı. 1960’ta ilhak başlayınca ardından 1961’de Eylül devrimi gerçekleşti. Burada bir çok kadın peşmerge olarak saflara katıldı. Kimi kadınlar da gençlik ve öğrenci hareketinde aktifleşti. 1970 yılında imzalanan “otonomi” antlaşması 1974 yılında bozuldu. Bu aşamada Kürt halkına karşı verilen iğrenç savaşta binlerce insan göç etti. Bir çok insan katledildi. Bunlardan biri de “Leyla Qasım”dır.

Eğer erkekler aynı şey yüzünden öldürülmüş olsaydı şimdi erkek nüfusunun yarısının öldürülmüş olması gerekirdi.

Leyla Qasım biz kadınlar için özgürlük sembolü oldu. 1991’deki ayaklanma ile Kürt halkı kısmi de olsa özgürlüğüne kavuştu. 19 Mayıs 1992 yılında ilk defa özgür ülkemizde seçimler yapıldı. Seçilen 105 milletvekilinden yedisi kadındı. Ulaştırma Bakanı olarak da bir kadın atandı.

Raporda; “ Güçlü bir kadın hareketinin oluşabilmesi yeni hükümetin getireceği demokratik niteliklere bağlı olduğu ve sağlıklı bir örgütlenmenin bilinçli bir sorumluluktan geçtiğini” belirterek sözlerine şöyle devam ettiler;

“Kürt kadını bu parçada da yine daha çok ev hanımlığı yapmaktadı. Ama ülkenin inşa edilmesinde emekleri oldukça fazladır. Bir çoğu parasız öğretmenlik yapmaktadır. Duhok, Süleymaniye ve Erbil Üniversitesinde Kürtçe öğrenim görmektedir. Ayrıca, radyo evinde ve gazeteci olarak çalışan kadınlar da vardır.”(2)

15-21 Aralık 1992’de Hewler’de “Ayaklanmadan Sonra Kürt Kadını” panelinden alıntılar; 15 Mart 1993 tarihinde Medya Güneşi Dergisi’nde yayımlandı. Bu panelde konuşmacı olan parlamento üyesi Perihan Mahmud, Şair Kajal Ahmed’in konuşmalarını kadın sorununa bakış açılarının farklılığı ilgi çekiciydi.

Parlamente Perihan Mahmud, ayaklanmadan sonra Kürt kadınının korkması için bir çok haklı nedeni olduğunu anlatarak, “ Kadın kocasının, çocuklarının ve hatta kendisinin can güvenliğinin korkusunu taşıyordu. Çünkü, rejim Kürt halkının kişiliği ile oyanamak ve kimliğini yok etmek istiyordu. Bugün büyük bir değişim sürecini yaşıyoruz. Köylü kadının bu değişimdeki rolü daha çok peşmergeye yardım ve dayanışma düzeyinde olmuştur. Şehir kadınları ise daha çok örgütlenme işlerinde çalışmaktadır. Ayaklanmadan sonra kadın biraz da olsa özgürlüğün tadını vardı. Ve üzerindeki sömürü yükünün hafiflediğini hissetmeye başladı. Doğrusu kadın kendisinin sömürüldüğü hiçbir rejimi kabul etmez.” dedi.

Mahmud, kadın erkek arasındaki fırsat eşitsizliğine değinerek

sözlerini şöyle sürdürdü: " Açıktır ki, politikada olsun kültür, sanat, edebiyat alanında olsun, bilimsel alanda olsun kadın erkek arasında büyük bir fırsat eşitsizliği vardır. Erkeğin bu konudaki olanakları çok daha fazladır. Baas Rejiminin kuklası sahte parlamentosu ile bugünkü halkın oyları ile seçilmiş Parlamentosunda kadın açısından fark var diyorum. Fakat, pratikte istenilen boyuta gelmemiştir. Kürt kadının durumunun düzeltilmesi için üç bin Kürt kadınının imzasını taşıyan bir öneri paketi dünya parlamentolar Birliğine iletilmiştir. Gerçekten de Irak medeni kanununda kadın haklarını savunmaya karşı olan maddeler vardır. Tek evlilik için inisiyatif erkeğindir. Çünkü, yasa erkeğin birden fazla evlilik yapmasına olanak tanıyor. Ayrıca, anayasa da bu hak erkeklerden alınsa da pratikte uygulanamıyor."

Kadın örgütleri ile ilgili olarak;

"Kadın örgütlerinin bağımsız olması ve siyasal örgütlerle aralarında belli bir mesafe olması hepimizin arzusudur." dedi.

"Kadının sömürülmesinin tarihi eskilere dayanmaktadır. Aynı şekilde sınıfsal sömürünün kökenleri de eskilere dayanmaktadır. Ve bunun kadın üzerinde çifte bir etkisi söz konusudur." diyerek söze başlayan Şair Kejal Ahmed, konuşmasına şöyle devam etti; "Ben ayaklanmadan önce ve sonrası kadının durumunda herhangi bir değişiklik görmüyorum. Ayaklanmadan

sonra veya bugünkü özgürlük ortamında kadın köhnemiş gelenek ve değer yargıların baskısı altında sömürülmeye devam ediyor. Sadece yasalarla ilgili birşey değildir." Kürt kadınının siyasi yaşama katılımının azlığını eleştirerek; " Ayaklanmadan sonra da kadının politikadaki yeri yine sınırlı olmaya devam ediyor. Bizim tarihimiz politikada yoğunlaşmış bir tarihtir. Ama, siyasi kadınlarımız neredeyse yok denecek derecededir. Kadının politik görüş ve eğilimlerini belirleyen hep erkekler olmuştur. Siyasi partilerin kadın elemanları hemen hemen yoktur. Politika minderi kadının ayakları altından çekilmiştir. Başbakanlık, valilik, sağlık, ziraat, gümrük ve diyanet işleri yöneticiliği vb. önemli görevler hiçbir zaman kadına verilmemiştir.

Kısa bir süre önce Peşmerge İşleri Bakanlığı bir askeri akademinin açılması yönünde çalışmalarla başladı ve bunun sadece erkeklerle açık olacağı açıklandı. Neden? Ulusal onurumuz sadece erkeklerin kanı ile boyanacak değil ya! Neden sadece erkekler vatan yolunda şehit düşsünler? Kadınlara sadece mutfak ve analık "görevleri" kalıyor. Bir tek bu "hakkımız" bizden alınmamıştır." diyerek erkek egemen anlayışı eleştirdi.

"Sormak istiyorum, Kürdistan Parlamentosunda kadınlara yönelik herhangi bir yeni yasa çıkarılmış mıdır? Kadın sorunları salt güzel söylemlerle çözümlenemez. Acaba bugün parlamentodaki kadın milletvekilleri, kadın sorunları için ne yapıyorlar?

Acaba kadın siyasal çalışmadaki yerini almış mıdır? Buna katılım şekli nasıl olmuş? Bu katılım yüzde yüzlük bir katılım mıdır? Kadının mücadeledeki rolü hep yemek yapmaktan öteye gitmemiştir. Neden Kürt kadını cephede erkeğiyle omuz omuza savaşmamış göğsünü kurşunlara siper etmemiştir?" diyerek kadın arkadaşlarına eleştiride bulundu.

"Kadın genellikle yasalardan değil gerici köhnemiş gelenekler sayesinde kimi haklardan geri kalmıştır." diyerek yeni oluşan hükümetin kadınların lehine yasal düzenlemeler yapılması gerektiğine deyinerek şöyle devam etti; " Kadına destek olacak yasalarımız yok. Yani bizde kadın hakları yasal güvence altına alınmamıştır. Bu konuda tek ümidimiz parlamentoda kadınların oluşudur. Bu yönde yapılacak bir yasal düzenlemeye arka çık-

Bizim tarihimiz politikada yoğunlaşmış bir

tarihtir. Ama,

siyasi kadınlarımız neredeyse yok

denecek derecededir. Kadının politik görüş

ve eğilimlerini belirleyen hep

erkekler olmuştur.

çaklarını sanıyorum. Örneğin, Küba'da erkek evde kadına yardım etmekle yükümlüdür diye bir yasa maddesi vardır. Bizim kadınlarımızda ilk fırsatta buna benzer bir yasa çıkarmalıdır ki haklarını koruyabilsinler. Örneğin, neden bir erkek birden fazla evlenemez diye bir yasa maddesi olmasın. Kadın kendi sorumluluğunun bilincinde olmalı ve kendi sorununa sahip çıkmasını bilmelidir. Bugün ülkemizde islami kuralların uygulanmasında radikal davranılıyor. Mesela, ahlaksızlık yüzünden kadının öldürülmesi (3) olayı vardır. Eğer erkekler aynı şey yüzünden öldürülmüş olsaydı şimdi erkek nüfusunun yarısının öldürülmüş olması gerekirdi. Bizde çifte standart vardır." dedi.

"Suriye Kürdistanı'ndaki Kürt kadınlarının durumu kendine özgü durum taşır." diyerek söze başlayan Suriye parçasından Hevin sözlerine şöyle devam etti;

"Suriye parçasındaki Kürt kadınları merkezi rejim Kürt bölgesinde uyguladığı özel kural ve hükümlerle sadece toplumun modern gelişme ve ilerlemesinden, politikadan uzaklaşmakla kalmamış, aynı zamanda kendi toplumlarında hüküm süren zihniyetin gelenek ve göreneklerin ağırlığı altında ezilmektedir. Başka bir deyişle erkeğin temsil ettiği erkekçi toplumun baskısı altındadır. Bu toplum Kürt ailelerine yabancı olan zihniyet, gelenek ve göreneklerini yani islam kültürünü Kürtlere aşılarmış, etkilemiştir.

30' lu yılların başında Kürt kadını çok katı bir yaşam sürdü. Onlar tarlada çalışmak, hayvan besleyip, yetiştirmek ev işlerini hal-

letmek ve çok çocuk büyütme zorundaydılar. Bu çatı altında çok eşli kocasının kadınları ile birlikte yaşamak zorundaydılar. Bu nedenle sosyal anlaşmazlık günün önemli bir gündemi olmaktadır. Çünkü, o hem anâ hem de tarlada çalışan çiftçi hem de evinin kadını olmak zorundaydı. Sosyal ve ekonomik olarak kocasına bağlıydı. Bunun dışında öğrenim ve kültürel gelişme kendisine yasaklanmıştı.

Bir çok Kürt kadını Suriye'de düşmana karşı savaştı. İşkenceden geçti. Hapishanelere tıkıldı. Öyle bir mücadele ki, istenmeyen ama zorla düşmanın dayattığı bir savaş. Bugün Kürt kadını daha bilinçlidir. Onlar eğitim olanaklarından daha çok yararlanıyor ve politikayla ilgileniyorlar. Bir çok toplumsal ve politik organizasyonlarda, partilerde örgütleniyorlar. Eğitim öğretim alanlarında gerçekte gözle görülebilir bir gelişme söz konusudur. Bir çok kadın doktor, eczacı, öğretmen, memur v.b yetişti.

Onlar mücadeleyi kocalarıyla birlikte gerici gelenek ve göreneklere karşı sürdürmek zorundadır. Eşit koşullar ve haklar elde edilinceye kadar mücadele etmek zorundadır. Kendi halkının, kendi kaderini belirlemek için sürdürdüğü mücadele için oluşturacağı parçalanmaz bir cephe ile yeterli ve kuvvetli olacaktır. Uzun ve çaba gerektiren bir yoldur. Kürt kadını kendi mücadelesi için her yardıma ihtiyaç duymaktadır. Onlar sadece Kürt erkeklerin yardımı ile köhnemiş eski adet ve gelenekleri ortadan kaldırmak için değil, aynı zamanda erkeklerin yanında ve onları destekleyecek, özgürlüğe giden, baskıya karşı ortak mücadele yapacaktır. "(4)

Kürt kadını tarih boyunca mücadeleye çeşitli şekillerde katılmıştır. Bazen bu katılım peşmerge veya savaşçı, bazen de cephe gerisinde yardım ve kuryelik yaparak olmuştur. Şair Kejal'in belirttiği gibi hiç bir zaman istenen şekilde olmamıştır. Tüm olumsuz koşullara rağmen Kürt kadını konumunu sorgulamaktadır. Kadın olarak yaşadıklarını, kendisine dayatılan erkek egemen sistemi sorgulayıp savaş açmıştır. Kadının kurtuluşunun özgür ve bağımsız bir ülkeyle başlayıp kadın sorununun ertelenemez olduğuna inanmıştır.

Dipnot:

1-1-7, Ocak 1995 Tarihinde Azadi Haftalık Gazetesinde yayınlandı.

2-a.g.e.

3-Bağımsız Kadın örgütlerinin kurduğu Iraklı Kadın Haklarını Savunma Komitesi; Irak'ta kadınlara karşı işlenen suçlar, insan hakları ihlalleri ve ayrımcı uygulamalara karşı mücadele ederek, Süleymaniye, Erbil ve Duhok kentlerinde aileleri tarafından "şeref" için öldürülen 250 'ye yakın kadının ismini ve kimin tarafından neden öldürüldüğünü tespit ederek dergileri Yak-sani'de yayınladı. (Pazartesi 8 Ocak 1996)

4 -1ve 2 nolu dip not.

**Xwarîn
bi jînanî, rabûn jî bi mêranî ye.**

TECAVÜZ BEDENİN ZORLA ZAPTI

Tecavüz bir şiddettir. Cinsel şiddetin en acımasızdır, bıraktığı fiziksel, ruhsal ve toplumsal sonuçları açısından. Tecavüzün meydana gelme süreci birkaç dakikada içinde olurken bıraktığı izler açısından insan yaşamı üzerinde bir ömürlük, bazen bir ömürden de fazla etkileri vardır.

Tecavüz çok basit anlamda bireyin isteği ve iradesi dışında kendisiyle zorla cinsel ilişkide bulunmasıdır. Bir takım kişilerin şu veya bu neden ileri sürerek bir diğer kişinin bedensel bütünlüğünü ,toplumsal kişiliğini parçalayarak ruhen öldürme eylemidir. Tecavüz her zaman için bir güç ilişkisi ile beslenmektedir. Daha doğrusu gücün kendisinde olduğunu ispatı için yapılan bir eylemdir. Ki bu, dünyadaki tüm mevcut kirli ve pis işlerin ve savaşların merkezinde yatan nedendir de aynı zaman.

Tecavüz bir insan hakkı ihlalidir. İnsanın bedensel bütünlüğüne yönelik bir ihlaldir. Bireyin kendi bedenini istediği şekilde kuullanma hakkının ihlal edilip zorla zapt edilmesidir. Bu nedenle insanın iç dünyasını kolaylıkla parçalamaktadır. Aslında sadece insanda değil aynı zamanda tüm canlılarda da böyledir. Bu konuda bir arkadaşımın tank olduğu ilginç bir olayı aktarmak istiyorum. İstanbul'da bir devlet kurumunun bir köpeği vardır. Çok canlı sevimli, tüm çalışanların sevgisini kazanmıştır. Oynayıp zıplayan, yala-

yan ve tüm canlılığı ile insanlarla bu mutluluğunu sürdürmektedir. Ancak bir gün hayvanın kulakları düşmüş, üzgün ve mutsuz bir şekilde bir köşede kıvrılıp yattığı görülür ve bu günlerce devam eder. İnsanlara adeta küsmüş bir vaziyettedir. Onlara yaklaşmaktan öte, onların ilgisinden oldukça uzak kaçmaktadır. Bu olayın arkasındaki gerçek daha sonra ortaya çıkar ve köpeğe gece bekçilerinden biri tarafından tecavüz edildiği ortaya çıkar. Bu olay ispatlanmaz, zaten ispatlansa da değişecek birşey yoktur. Ama sonuç hayvanı yaşama bağlayan iç dünyasını parçalamıştır. İşte, duygularının bilinçli olmadığı, içgüdüsel olduğu ve artı olarak da onu aşağılayacak , dışlayacak sosyal bir çevresinin de bulunmadığı düşünülürse, bir hayvanı bu derece hayata küstürecek bu aşağılık olayın, bir insanda ne gibi sonuçlar yaratacağı sorusunun mut-

Alman faşizmi döneminde alman askerlerinin utançla yazılmış tarihlerinin "kristal gece" olarak adlandırdıkları olayda yahudi kadınları kitlesel olarak tecavüze uğradılar. Ve bu eylemlerini işgal ettikleri her ülkede sürdürdüler.

laka sorulması gerekiyor.

Tecavüz sadece cinsel sapıkların yaptıkları bir eylem değildir. Hatta, tecavüz olaylarının çok az bir kısmı bu tür insanlar tarafından yapılmaktadır. Bu eylemi yapan pek çok insan toplumda normal ve saygın olarak kabul edilen insanlardır (erkeklerdir). Orada burada selam verip, halini hatırını sorduğumuz insanlardır. Hele tecavüzlerin büyük bir kısmının aile içinde gerçekleştiği düşünülürse yani, kadınların kocaları , çocukların babaları, kardeşler, amcalar, dayılar veya başka bir tür akraba. Bu sorunun genellikle toplumda örtbas edilmesi, ortaya çıkarılmaması veya ortaya çıkarılmamasının nedenleri üzerinde düşünülmesi gerekir. Tecavüz hem kadın, hem çocuk, ve zaman zaman erkeklere yapılmaktadır. Ama genel olarak bu şiddet türüne maruz kalan kesim kadınlardır. Tek tek kadınların sokakta veya ailede uğradığı tecavüzlerin yanında, kadınlar savaşlarda kitlesel olarak da tecavüze uğramaktadırlar. Bu konuda tatmin edici araştırmalar yapılmamış olsa da, dünyada son yıllarda yapılan savaşlarda kadınların kitlesel olarak tecavüze uğradıkları artık bilinen bir gerçektir.

Alman faşizmi döneminde alman askerlerinin utançla yazılmış tarihlerinin "kristal gece" olarak adlandırdıkları olayda yahudi kadınları kitlesel olarak tecavüze uğradılar.

Ve bu eylemlerini işgal ettikleri her ülkede sürdürdüler. Gerekçe ise, üstün Alman ırkının yayılmasıydı.

Yine Koreli kadınların 1937-45 yılları arasında, her Koreli kadının 60-100 Japon askerinin tecavüzüne uğradığı ve tecavüze uğrayan kadınların sayısının ise 100-200 arasında değiştiği biliniyor. Yine, Bangladeş'te Pakistan askerleri tarafından gerçek bir müslüman ırkı için 15 binden fazla Bengali kadının ırzına geçilmiş ve onların özellikle hamile kalmasına özen gösterilmiştir. Yine Türkiye'nin 1974'te Kıbrıs hareketinde 1500 rum kadının Türk aseri tarafından tecavüze uğradığı bildiriliyor. (Bu rakam BBC televizyonu tarafından 1993'te yayınlanan bir programdan alınmıştır.)

Vietnam'da 20 binden daha fazla Vietnam'lı kadının Amerikalı erkekler tarafından ırzlarına geçildiği söyleniyor. Aynı durum, Cezayir, Mozambik, Angola, Güney Afrika ve en son eski Yugoslavya'da yani savaşın olduğu her yerde, tecavüz kara bir bulut gibi kadınların tepesinde doluyor. Bu nedenle milyonlarca kadının yaşamı kararmış, kimisi ölmüş, kimisi öldürülmüş, sakat bırakılmış ve yine kimisi bu acıya dayanamayıp kendisini veya doğan çocuğunu öldürmüştür. Yine pek çoğu hastalıklar kapmış, kırılmış veya enfeksiyon kapmıştır.

Ama kadınların ödedikleri bedel bununla da bitmemiş, asıl cezayı kendilerinin de içinde yaşadıkları, hizmet ettikleri çocuk ve asker yetiştirdikleri toplumun dışlaması ve onlara kirlenmiş gözüyle bakılmasıyla almışlardır. Pek çok kadın bu ağırlığa dayanamaz; bunalıma düşenler ve intihar edenlerin sayısı veya bir ömür boyu sağlıklı olamayanların sayısının hiç de az olmadığı biliniyor. Ve bu durum tabii ki, tüm toplum psikolojisinde, özellikle kadınla-

Burada dikkat edilmesi gereken savaşlardaki tecavüzün askerlerin erkek olarak zayıflıklarından değil, (Ki bu konuda namuslu(!) toplumlar şaşırtıcı derecede hoşgörülüdür) tamamen bir savaş tekniği olarak kullanılmasıdır.

rin yakınları ve çocukları üzerinde çok büyük tahribatlar yaptığı da biliniyor.

Burada dikkat edilmesi gereken savaşlardaki tecavüzün askerlerin erkek olarak zayıflıklarından değil, (Ki bu konuda namuslu(!) toplumlar şaşırtıcı derecede hoşgörülüdür) tamamen bir savaş tekniği olarak kullanılmasıdır. Eğer öyle değilse bu askerler kendi ülkelerindeki kırsalında oldukları zaman neden bu tür kitlesel tecavüzlere girişmiyorlar? Nedeni çok basittir aslında. Çünkü kadınlar

zapt etmeye giriştikleri ülkenin ve erkeklerin mallarıdır. Tıpkı toprakları gibi. Bu nedenle kadınların bedenlerinin de zapt edilmesi gerekir. Yine kadınların bedensel zaptı ile erkek egemen anlayış gereği çok önem verilen çocuğun nesebinin temizliği ve belirliliğiyle de çok ilgilidir. Önemli olan doğan çocuktan öte doğacak çocuğun nesebidir. Bu nedenle ırkçı bir yaklaşım olan bu anlayış gereği bütün uluslar kendi üstün (!) ırklarının yayılmasına ve devamına çok özen gösterirler. Ve böylece savaşları da kendi tohumlarını serpmek için kadınlara tecavüz edebilecekleri ve hamile bırakabilecekleri en uygun ortamı yaratmış olurlar. Bu uluslararası ırkçılığın, paylaşım savaşının kirliliğinin ve bu kirlilikte de pek çok yönde hedef durumuna gelen kadınların durumu düşündürücüdür. Bu konuda bugüne kadar hiçbir ülkenin, hemen hemen hiçbir askerini bu suçtan dolayı cezalandırmadığı düşünülürse bu durumun realitesi daha net ortaya çıkar.

Buradan kendi ülkemiz gerçeğine dönecek olursak bu konuda henüz bir araştırma yapılmamasına rağmen, bu tür olaylara maruz kalan pek çok insanın anlatımları ve zaman zaman basına yansıyan küçük bir oranıyla da, Kürt kadınlarının da bu tür olayların hedefi olduğu açık bir gerçektir. Bu konunun feodalitenin hala çok etkin olduğu, bu tür olayların tabu oluşu nedeniyle konuşulmamasına

18

**Dünyada kadınlara yönelik
olarak yapılan insanlık
dışı uygulama ve ayrımcılığa
derhal bir son verilmesini
istiyor insanların
cinsel, sınıfsal, ulusal, dinsel ve
diğer inançları
nedeniyle baskıya,
şiddete uğratılmaları,
öldürülmeleri,
toplu kıyımlara
uğratılmalarını kınıyoruz.**

rağmen az da olsa bu olayların su yüzüne çıkması, bu durumun boyutunun tesbiti için bir ölçü birimi olarak kabul edilebilir. Bu konuyu örnek verilecek olursa;

2 Kasım 1992'de, Mardin-Savur, Bakustan Köyünde özel tim tarafından kadınlar ve askerler ayrı yerlerde toplanmış, erkeklerle işkence yapılırken kadınların üzerine de erkekler saldırtılmış, kadınlara cinsel tacizde bulunulmuş ve

bu olayda 16 ve 17 yaşlarında iki genç kız ve 15 ile 20 yaşlarında olan evli iki kadına da tecavüz edilmiştir.

Şükran Aydın 20 Haziran 1993'te Mardin Derik'e bağlı Taşık Köyünde babası ve yengesiyle beraber göz altına alınır ve götürüldüğü Mardin-Derik Jandarma Karakolunda kendisine tecavüz edilir. Ve bu olay şu anda AİHM' ne yansımış ve dava karar aşamasına gelmiştir.

Ocak 1994 yılında Siverek'te bir öğretmen olan Makbule Erol ve kız kardeşine korucular tarafından tecavüz edilir.

Yine 21.10.1992 tarihli gazetelerde, Şırnak'tan dönen bir askerini "Öldürülmüş kadın gerillalara bile tecavüz etmek istiyorsun." Askerlerin kimi kadın gerillaların iç çamaşırlarını da kafalarına geçirdiklerini de sözlerine ilave ediyor.

Bunlar basına çok az sayıda yansıyan olaylardır. Ama bunun yanında kadınların çok yoğun şekilde cinsel tacize uğradıkları bilinmektedir. Bu tacizlerin sözlü olarak, dokunma, sürtünme, çıplak soyulma, küfür, aşağılama vs. gibi şekillerde gerçekleştiği bilinmektedir. Kadınların köy meydanlarında toplanarak soyulmaları (çoğu zuman da bu kendi erkeklerinin gözü önünde yapıldığı biliniyor) kendilerine sarkıntılık yapıldığı, cinsellikle yüklü bir dolu küfürün sayıldığı, vucutlarının ellendiği artık açık olarak bilinmektedir. Yine göz altına alınan Kürt kadınlarına cin-

sel tacizde bulunulduğu, tecavüze uğradığı (en son örneği 1995 yılında Ankara Kapalı Cezaevinde yatan Leman Çelikaslan'ın gözaltında tecavüze uğraması olayıdır.) , hatta erkek yakınlarını konuşturmak için sorgu odalarına getirilip çırıl çıplak soyulup kendilerine cinsel tacizde bulunuldukları, tecavüz edilmekle tehdit edildikleri bilinmektedir. Yine gözaltında kadının bedeni üzerinde söz sahibi olma ve istediği gibi kullanma ve bedensel bütünlük hakkına yönelik bir ihlal olan kızlık muayenesi ise sistimli olarak uygulanmaktadır.

Biz ise tüm dünyada kadınlara yönelik olarak yapılan bu insanlık dışı uygulama ve ayrımcılığa derhal bir son verilmesini istiyoruz. Dünyada insanların cinsel, sınıfsal, ulusal, dinsel ve diğer inançları nedeniyle baskıya, şiddete uğratılmaları, öldürülmeleri, toplu kıyımlara uğratılmalarını kınıyoruz. Ve bunu yapanların ve yaptırımların veya yapmalarına neden olanların derhal yargılanmalarını istiyoruz. Irkçılık en büyük suçlardan biridir. Irkçılığın her türü yasaklanmalı ve bu konuda etkin önlemler alınmalıdır. Bunun yapılabilmesi için buna karşı olan her kesin derhal bir araya gelip, özellikle kendi ülkelerindeki ırkçılık, cinsiyetçilik ve her türlü ayrımcılığa karşı mücadele etmeye çağırıyoruz.

Li ser nave ROZA,

FATMA Kayhan

Maneya navê Roza ji bo min pir kûr û mezîn e. Wexta ku min navê Roza bihîst pir kefa min hat. Ez dixwazim berî her tiştî li ser vî navî bisekinim.

Berî niha bi deh sala, zivistanek sar pir no bû. Ez ji bo xebatekê çûbûm Bitlîsê. Berî herim wê, li Bîngolê ez du rojan mabûm û piştî Bitlîsê ez dê biçûma Vanê. Lêbele, Bitlîs ji bo min gelekî muhîm bû. Di jiyane xwe de cara yekemîn bû ku ez diçûm Bitlîsê û kesê ku min dê bidîta ji, min ew qet nedîtibû û nas ji nedikir. Li ser referanseke ez çûbûm. Ez bi referansa xwe ji gelek baver bûm.

Wexta ez ji Bîngolê ketim rê esira teng bû. Lê, dema ez gîhaştim Bitlîsê bû şev, her der tarî bû. Ez ji otobûsê peyabûm û min telefon kir, min got ez rê nasnakim werin pêli min.

Mala ku ez ê herîmê, mala bavê hevalê min bû. Bavê wî hat min bir malê. Lebêlê, hayê mêrik ji min tu

ne bû. Hevalê min ji malîyên xwe re ne gotibû. Bavê wî nizanibû ez kî me? Ez şerpeze bûm, lê piştî vê se-etê tiştêkî ku min karibûna bikra ji tunebû.

Min ji xwe re got, de wê çi bibe ew ji Kûrdin, xwene min navêjin derve. Lebêlê ji wê ji xerabtir; ez ji rê hatibûm, birçî bûm û ji ser ma diqêfilim. Min çayeke germ û pariyek nan dixwest. Ez gelekî rawestiyam, kesî ji min nepîrsî; ne got tu fiyî, tu birçiyî. Min ji ber xwe ve pîrskir, tiştêk heye ez bixwim? Ji min re perçeyek nanê hişk û penîr anîn. Min xwar. Diya hevalê min û jinbira wî ji li mal bû. Qet kes bi min re nepeyivî. Min ji xweber qala tiştan dikir û wexta raketinê ji çûm navnivînê. Min ta girti bû. Odeyek sar, bê sobe dabûn min. Diranên min ji serman li hevdiketin.

Min di got bibe sibe, min roj careke din ji bidya, min tiştêkîdin nedixwest. Te di got qey li vê dinyayê roj tu neye, tim şev û tarî ye. Lêbele, bu sibe, min tav dît. Bi vê tavê, min got qey ez nûh çûbûm. Li welatê xwe, min tu carî muameleyek wiha nedibû. Tu kesî nas nekî ji, li

deriyekî bixî û pariyekî nan û ciyekî germ bixwazî, ew dê bibêjin "fermo" û deriyê xwe ji meriv re veikin.

Min ji mala bavê hevalê xwe tiştêk fêmnêkiribû. Min zanibû kezeba min rêş bibû. Ez li kûçe û kolanên Bitlîsê, bi tîna serê xwe digeriyam û difikirîm. Min dît ku bajerekî gelek xweş e. Min di got Bajare Bitlîsê xweş e, lê însanên wê tiştêkî din in. Navnîşanek din bi min re hebû, ez bi tirs çûm wir. Wexta hevalê min dit min xwe bi xwe da naskirandin, gelek bi dostanî û dilgermî ber bi min hat. Ez şaş bûm û her wiha ji kêfxeş bûm. Min bi otomobîla xwe şand malê. Ez gelekî nerihet bûm.

Dema em hatin ber derî, keçikek biçûçik derî li me wekîr. Çavên wê mezin û reş bûn. Çavên wê bi mirov re dikenyan. Çavên wê wek rojê li min hilatin. Diya wê ji, gelek rind bû. min nan, av û germa dît. Ez hêdî, hêdî bi ser heşê xwe hatim. Navê keçika biçûk ROZA bû. Min bi wê re dilîst, bi diya wê re ji sohbet dikir. ROZA, tim li dora min bû, dixwest her tiştê xwe rê min bide.

ROZA, wek navê xwe ronahî dida dora xwe, hundurê însan diferihand. Wê wextê, min ji xwe re got, sozê ji dil û can bi xwe re da û got ger rojekê tiştêkî ku ez jê hesabim ez ê navê ROZA lêkim.

Çavên ROZA yên wêk rojê, li Bitlisê li min hilatibûn. Ez dixwazim îro ROZA me jî, wek wan çavan ji bo jinên Kurd rohnî û germ be.

ROZA LI STENBOLÊ YE

Di ser vê çîrokê re sê sal derbas bûn. Em du-sê hevalên jin ên Kurd ku li Stenbolê dijîn, dixwazin ji bo pirsaxwe, ango ji bo pirsax Jinen Kûrd tiştêkî bikin. Navberiya me û ya Jinên Femînist û sosyalist ên Tirk tunebû. Wexta pirsax me tê holê, gotina wan hazir e, "Em tev jin in, nehewcêye em qala neteweyan bikin, ev pirsax pirsax navnetewî (enternasyonalistî) ye". Em baş dizanin ku mesele ne ev e. Tu jin, bêy netewê çîna xwê nayê naskirin. Li sêr navê navneteweyîtiyê naxwazin nasnameya me ya Kurdîtiyê bibînin. Ez dixwazim ku em nasnameya xwe ya neteweyî jî bikin.

Îro ev tişt kêmbûne. Di nav jinên Tirk de kêmbûn jî, hin kesên ku di Pirsax Jinên Kurd dighên hene. Ne pir, lêbelê hinek guherankarî hene. Îro ne doh e, gelek tişt hatine guhertin.

Ez gelekî li ser vê pirsaxê difikirim. Min Kovara Jina Kurd xeyal dikir. Ew utopya min îro bû heqîqet. Min di got, destê kovaran direj e, kare here Hekariyê, here Ewrûpayê, Hewlêrê (Erbilê), Mêhabatê û Kamîşloyê jî. Jina Kûrd li kîjan welatî, bajarî ango li guhê dinyê be jî dikare bighêjê. Kare wek rojê li me hilê, der û dora me rohnî bike. Em jinên Kûrd hevdu jî nasbikin, derd û kulên xwe jî hevdu re bêjin. Kî zane, jinên Kûrd çi hûnerên wan hene? Li cem xwe helbestan an jî çîrokan dinivîsin. Desen û wêneyan (resiman) çedikin. Kî zane? Kovara me hebe ew hûner ne hemûbin jî, wê hinek derkevin ser avê.

Li ser pirsax Jina Kurd hindik be jî min nivîsiye û ev nivîsên min di kovar û rojnameyên politîk yê Kurdan de hatine weşandin. Min pir dixwest kovarek me hebe. Min ev daxwaza xwe jî hevalên der û dora xwe

re jî di got. Navê kovarê jî hazir bû. Tiştêkî jê girîngtir tunebû jî bo min, wek min zarokek anîbe dinyayê... ROZA...

Fikra kovare bi sere xwê, heyecan dida min. ROZA. Tu navê din min nedibû, min hevî nedikir bibênim jî. Ji vî navî çetir tunebû jî bo min. Keçika min li Bitlisê dibû ronahiya çavên wê yê reş wek ronahiya çavên jinên serbixwe yê Kûrd bû. Wek, rê weke ji bo me. Navê ROZA jî ve serpêhatiyê derket. Wexta wê niha bû. Her tişt di waxta xwe de xwê e, kevir di çiyê xwe de giran e.

ROZA, li Bitlisê, niha bûye 18 salî. Keçek ciwan. Kî zane bi çi mijûle. Rojek bê û ew pê bihese ku li ser navê wê û ronahiya çavên wê ev mesele derketiye, gelo kî zane ew ê çibike? Dil dixaze ku ew jî, ji bo pirsax xwê cînsî û netewî kar û xebatê bike.

Em îro zanin, rizgariya me hemûyan di destêhevgerin û yekbûna me re derbasdibe!

Tu bi xêr û xweşî, bi ser seran û çavan re hafî, ROZA!..

OĞLUMA ERMENİ OLDUĞUMU SÖYLEMEYİN O BENİ TÜRK SANIYOR

27

Murad Endam

Dünya kadınlar gününde böyle bir yazı kaleme almak; karanlıkta kalmış tarihi bir gerçeği ortaya çıkarmak, savaşlarda kadının konumlanışı, konumlandırılması canlı örneklerle somutlamak, ve en önemlisi Ermeni kadınlarının yaşadıklarının 80 yıl sonra bile olsa Kürt, Türk kadın hareketinin gündemine sokmak hedeflenmiştir.

"Oğluma (torunuma) Ermeni olduğumu söylemeyin, onlar beni Türk sanıyor" şeklinde karikatürize edilmiş sözler, 80 yıl öncesi yaşanmış bir dramın kuşaklar sonra yansımasını özetlemektedir.

1915 soykırımı biliniyor (en azından bu dergi okurları tarafından), ancak en az bilinen bir yanı var ki, bu da kadınlara yönelik çağın en büyük operasyonu olan ve adını TİT koyduğum Tehcir-İhtida- Tezvic Operasyonu'dur. Tehcirin anlamı biliniyor. İhtida, müslümanlığa dönmek ve Tezvic ise evlendirme -kocaya verme anlamına geliyor.

Anadolunun dörtbir yanında tehciğe uğrayan Ermeni'lerin, 14 yaşından küçük erkekleri ve her yaştaki

kadınlara yönelik Türkleştirme ve islamlaştırma politikası uygulanır. Zaman zaman cihad nidalarının da yükseldiği bu olaylarda tabi ki "kafir karılar" hedef idi. Katliamdan ve sürgünden kurtulmak için sunulan reçete buydu; ihtida et (müslümanlığa dön !) ve müslüman Türkle evlen.

Edirne'den Kafkasya'ya kadar tüm Ermeniler Musul Vilayeti'ne bağlı olan Zor'a sevk ediliyorlardı. Zor demek Ermeniler için ölüm demektir. Yollarda da Teşkilat-ı Mahsusa (o günkü MIT)'nin organize ettiği, cinayetten hapiste yatan Kafkas kökenlilerin salınarak oluşturdukları çeteler, sarp geçitlerde, ormanlarda ve ıssız yerlerde bu göç kabilelerine saldırarak soykırımı gerçekleştiriyorlardı. Kürt, Çerkes, Arap, Gürcü Çeteleri'de bu saldırıları gerçekleştiriyorlardı. Ermeni kadınlara yönelik cinsel saldırılar o kadar olağanlaşmıştı ki Osmanlı Belgeleri'ne de yansıyor. Örneğin, bir çok Ermeni Kızı'na tecavüz ettiği haberi verilen kişi, Devlet erkanından Tokat Jandarma Kumandanı olduğu görülüyordu.(1)

Sürgün olmamak için müslümanlığa geçmek isteyenlere sık rastlanıyordu. Tabi izin verilenleri kimi Ermeni

erkekler dışında kalanlara yönelikti. Örneğin, 7 Şevval 1333 (1915 tarihli Emniyet-i Umum Müdürlüğü'nden Niğde iline çekilen telgrafta, ihtida edenlerin Ermeniler için yapılması gerekenler şöyle emrediliyordu. "Ermeni kızlarından ihtida edenlerin suistimale katiiyen meydan verilmemek şartıyla islamlara tezviri münasiptir" (2). İhtida etmeyip Zor'a sürülenler içinde erkeksiz kalan ailelere, bilinçli ve sistemli bir politika uygulanarak, müslüman Türk köylerine dağıtılıyor. Kızlar ve dul kadınlar müslüman erkeklerle evlendiriliyor ve çocuklar ise yetimhanelere yerleştirilerek Türk ananelerine uygun yetiştirilmeleri isteniyordu.

1 Ramazan 1333 (1915) tarihinde EUM'den Mamuratül Aziz'e çekilen şifreli bir telgrafta; "Tebî'd olunan Ermenilerin kadınları ne olmuştur? iş'arı" (3)denilerek TİT'in ilk adımları atılıyordu.

Yine, 21 Safer 1334 (1916) tarihli şifreli bir telgrafta, Ermeni çocuklara ne yapılması gerektiği sorusuna İskani Aşairin Muhacirin Müdüriyetinden gönderilen cevabi telgrafta, kimsesiz çocukların islami edebe göre terbiye edilmesi şartıyla müslüman köylere ve Darü'l Eytamlara verilmesi ve genç kızların da müslü-

manlarla evlendirilmesi gerektiği talimatı veriliyordu. (4)

Dağıtılan köy ve kasabaların da Ermeni ve gayri müslim olmaması tembih ediliyordu. "Genç ve dul kadınların evlendirilmeleri" emri İAMM tarafından Adana, Erzurum, Konya, İzmit, Trabzon, Canik ve Urfa vilayetleri ile Eskişehir, Karahisar'ı Sahip, Kayseri mütassarıflıkları'na 26 Cemaziyel Ahir 1334 (1916) tarihinde veriliyordu. (5)

Önce teredütler giderilmiş olduğu 21 Ramazan 1333 tarihli AMM'den Sivas'a çekilen ve yine gizli olan şifreli telgrafta şöyle yansıtılıyordu; "Kız ve hava-i kadınların Tezvicide muvafaktır. (6)

Bazı telgraflara da henüz net bir iskan yeri belirlenmediğinden dolayı şöyle talimat veriliyordu; "Bahs olunan dul kadınlarının şimdilik orada kalmalarına müsaade edilmesi" (7)

Zor'a kadar varabilen kadınlar da devlet memurları tarafından terbiye edilmek üzere yanlarına alınıyordu. 11 Rebiulahir 1334 tarihli Zor Mutasarıflığına çekilen şifreli cevabı telgrafta İstanbul dışındaki illere bu terbiye edilmek için alınan kızların götürülebileceği izni veriliyordu. (8)

Bu TIT Operasyon'una büyük devletler tarafından müdahale edilmeye çalışılmıştır. İngiliz belgelerine de yansdığı kadarıyla İngilizlerin "Ermeni kadın ve çocuklarının Türk evlerinden kurtarılması" işiyle uğraştıkları ve "Türkler tarafından esir olarak tutulan Ermeni kadınların kurtarılmaları" için Osmanlı Devletinin tüm sıkıştırmalarına karşı verdikleri "iyi niyetli resmi teminatlara rağmen üstü örtülü faal bir engelleme siyaseti güttükleri" (9) anlaşılıyordu. Ancak, Britanya Yüksek Komserliğinin çabalarıyla "İstanbul'da şartların harekete geçmeye müsaade ettiği zamanlarda

Armenien Völkermord Vertreibung

1300'den fazla Ermeni çocuğunun müslüman evlerinden kurtarılması" (9)'na muvafak olunuyordu.

Kısacası bu devletlerin girişimlerine karşın, sayısını bilemediğimiz, ama on binlerce olduğunu tahmin edebildiğimiz kadınlar, TIT operasyonuna maruz kalarak binlerce Türk ve müslüman gencin annesi, ninesi olacaktı.

Dipnotlar:

1- Bak. Bakanlık Osmanlı Arşivi Şifreli Telgraflar (BOA. FR) 56-68 nolu belge

2- BOA.FR 55-92 nolu belge

3- BOA. FR 54-492 nolu belge

4- " 59-150 "

5- " 63-142 "

6- " 54-A-241 "

7- " 80-168 "

8- " 61-23 "

9- Jaeschke, Götthard; "Kurtuluş savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Seri: 16, Sayı:2, 1971, Ankara, Sayfa, 40-41

BİR AŞK YETMEZ

AYŞEGÜL

*Dağların yerinden oynayacağı günler geliyor
Ben öyle diyorom diğerleri kuşku duysa da*

A. Yasuno

Kadın olmak nedeniyle maruz kaldığımız ayrımcılığın bilgisine çok çocuk yaşlarımda vardığımı anımsıyorum. Üzerinde yaşadığım coğrafyayı, ailemi, okulumu ve daha bir dolu şeyi tanımladığım bir dönemdi. Annemin benimle ve erkek kardeşlerimle ilişkilerindeki tavırları kıyaslanınca cinsiyetçilik net bir biçimde göze çarpıyordu.

Benden büyük erkek kardeşimle aramda bir anlaşmazlık çıkınca "Sen küçüksün biraz saygılı ol sana" deyip suratıma tokadı yapıstırıyordu. Küçük erkek kardeşimle ilişkimde benzeri bir durum sözkonusu olunca da bu kez "Sen büyüksün biraz anlayışlı ol sana" sözleri ile tekrar suratıma tokadı yiyen ben oluyordum.

Pastadan büyük parçayı her zaman onlar "hak" ediyorlardı. Cinsiyetçiliğin en acı sonuçlarını ise komşu kadınların morarmış gözleri, bize kadar ulaşan çığlıklarından görebiliyordum.

Sonrasında yoklukla lanetlenmiş sınıf ile ensesi kalın sınıfın varlığından haberdendim.

O zaman bütün meselenin cinsiyetçilikten ibaret olmadığını, bir yığın ezme-ezilme ilişkisi üzerine kurulu bir dünya cumhuriyetinde yaşadığımı anladım.

Nedenini hela idrak etmiş değilim çirkin ve yoksul bir çocuk olduğum için mi, daha ortaokul yıllarında kendi çapımda küçük bir İSYANCI olmuştum. Sol literatüre ait elime geçen her şeyi okuyordum, bana yakın insanlarla birlikte muhalif öfkemizle-

rimizi çoğaltarak gün geçtikçe güçleniyordum.

Marksist kaynaklarda yaşamı belirleyen döngülere dair birçok sorunun cevabını bulmaya başlamıştım.

Daha çok bu dönemde yaşamakta olduğum cinsiyetçiliğe karşı nerdeyse bütün hassasiyetimi yitirmiştim. Ne kadar bil-meyerekte olsa kendi kadın gerçekliğimin bir yanını uçsuz karanlık bir yerde bırakıvermiştim.

Üniversitede sol gruplarla birlikte evet "İSYAN". Güzeldi, ama yeterli miydi? Her SORUNun, her SORUNun karşılığını isyanımız da bulabileceğimi sandım. Cinsiyetçi tavırlarla karşı karşıya geldiğim tabii ki çok oluyordu. Ama bunların üzerine çok kafa yormuyordum eskisi gibi. Proloteryanın iktidarında kadın ezilmeyecekti nasıl olsa. Öyleyse önemli olan erkek egemen ideolojiye karşı mücadele vermek değil SOSYALİST BİLİNCİ yaymaktı.

Sosyalist erkeklerin "Solgun dudaklarını bir kere olsun öpemedikleri" eşlerini, sevgililerini aşağılamayacaklarına, ezmeyeceklerine dair kesin bir kanım da vardı.

Böyle düşünmem çok doğaldı zira; o dönem benim için bütün ezme-ezilme ilişkilerinin tek panzehiri MARKSİZM idi.

Sonrasında ulusal kimliğim ve ulusal ezilmişliğe dair bilgilenim ve ezilmeye KARŞI olmak geldi. Bu noktada genel olarak ezilenlerden yana olmanın, onları SEVMENİN, yaşanan bütün ezme-ezilme ilişkilerini görmeyi ve KARŞI duyarlılığı oluşturmadığımı gördüm. BİR AŞK YETMEDİ.

Kendimi ne Türklükle ne de Kürtlükle tanımlamazken bile Kürtçe konuştuğu için anneme kızardım. Annem bizimle Kürtçe

konuşurken hep Türkçe karşılıklarla yanıtladık kendisini. Kürt olmanın yağunlukla işkence, aşağılanma demek olduğunda da annem Kürtlüğümü unutmak zorunda kaldı. Biz HİÇ Kürt olmamıştk.

Kürt olduğuma ilişkin haberli kılındığımdan beri çok şey farklılaştı benim için.

Şimdi biliyorum ki sosyalist aynı şekilde anarşist, feminist, nihilist olmak tek başına hiçbir şeye yetmez. Objektif olarak ezen olduğumuz bir ilişkide ezilen grubunun doğru ya da yanlış kendi kararlarını vermesini, kendi sözlerini söylemesine tahammüllü olmayı bilmeliyiz.

Bizim ÖZGÜRLÜKÇÜ kimliklerimiz, birilerinin ezilen ulusa, ezilen sınıfa, ezilen cinsine ait olma durumunu ortadan kaldırmacağı gibi bizim ezen ulusun sosyalisti, feministi, nihilisti olma durumumuzu sona erdirmiyor.

"İşte bu yüzden sırf bu yüzden" her ezilen grup kendi mücadelesini verip, kendi sözlerini söyleyerek ancak özgürleşebilir.

Örneklesek; ezilen ulustan oluşumuz Kürt erkeklerinin bir kadınları ezmediği, sömürmediği anlamına gelmez. Ve ben ulusal olarak ezildiğimi bilmenin yanısıra cinsiyetçiliğe karşı da kadın bilinci taşımalıyım. Bu bilinci ile varettiğim mücadelemler ÖZGÜRLÜŞEBİLİRİM.

Ve kadınlıkla ilgili özgürlüklerimden ve haklarımdan ASLA ve ASLA ulusal çıkarlar için vazgeçmemeliyim. Zira taraflardan birinin tutsaklığı üzerine kurulu özgürlükler tutsaklığın yeni bir biçimde gerçekleşmesidir.

KADIN VE ANADİL

Canan

İnsanı insan yapan, toplumun, ulusun ve giderek evrenin bir parçası yapan temel olgu anadildir.

Anadil bir duygu işidir, hissetme işidir. Kendini tanıma ,algılama, kavrama ve yorumlama işidir.

Anadilin yasaklanması demek, insanın kendisini ve çevresini tanımamasını, bulmasını, kavrayıp yorumlamasını, düşünmesini ve düşüncelerini aktarabilmesini, toplumun bilgi birikiminden yararlanmasını ve toplumsal gelişmeye katkıda bulunmasını engellemeyi, yani kısaca insanı insan olarak yok etmeyi hedeflemektir. Sömürgeci ve faşist yönetimler bir ulusu veya halkı yok etmeye, asimile ederek kendi içinde eritmeye başladığında , öncelikle o ulusun diline saldırmış, yasaklamıştır.

Bizim ülkemizde dil üzerindeki şiddet ve baskı politikaları da Şark İslahat Planı, Tenkil Kanunu, Tevhid-i Tedrisat, Takrir-i Sükun ve en son olarak 2932 sayılı yasa ve Anayasanın 42. maddesinde "Türkçe'den başka hiç bir dil eğitim öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına öğretilmez" der. Buradan da anlaşılacağı gibi T.C Devleti kendi ulusundan başka hiç bir ulusun varlığını ve dolayısıyla kültürünü kabul etmiyor. Sömürgeciler bir ulusun, ulusal bilince erişmesi, kimliğine kavuşmasını yasaklamakta, yok saymaktadır.

Dil düşüncedir, düşüncenin sistemli ve bilinçli bir şekilde ifade edilmesi veya var olan düşünceleri algılama işidir. Dolayısıyla kendi anadili ile yorumlayamayan, hayatın her alanında kullanamayan, çocuğun kendisine yabancı olduğu başka bir dilin dayatılması olumsuz sonuçlar doğurur. En iyi

Anadil bir duygu işidir, hissetme işidir. Kendini tanıma , algılama, kavrama ve yorumlama işidir.

iletişim aracı olan anadil, insanlar arasında ilişkiyi, yakınlaşmayı ve uyumu sağlar. Anadillerinden mahrum olan çocuklarda bu uyumun bozulmasına neden olur, kişinin sağlıklı kararlar almasını engeller, karamsarlığa iter. İnsanda düşünsel ve davranışsal dengesizliği geliştirir. Çoğu zaman ölümlü sonuçlanabilecek ruhsal bunalımlara yol açabilir, kültüründen, ulusal kimliğinden kopuk olan gençlik intihara sürüklenebilir.

Anadilin yasaklanması çocuklar arasındaki uyumu bozmakla kalmaz, egemen dil sahipleri ile ezilen çevreler arasında güvensizliğe, düşmanlığın gelişmesine neden olur. Çocuklar arasında nefret duygularını geliştirir. Anadili yasaklanmış çocuklarda aşağılık kompleksi yaratır. Kendine gü-

venini ve inancını kaybetmesine neden olur.

Anadil, bilginin oluşmasında temel bir etmendir. Yasaklanan dil, bilgi birikimini engellemektedir.

Çocukların zeka gelişiminin en hızlı dönemi 0-6 yaş arasındadır, ve zekanın % 90'ını bu dönemde gelişir. Çocuk okula başlayınca kadar biriktirdiği bilgi dağarcığı dilde somutlaşır ve bu büyük bir birikimdir. Dolayısıyla, anadilin reddi çerçevesinde edindiği bilgi birikimini yok saymak, belli bir süre sonra okul hayatı başlayınca kendi anadilindeki bütün bilgiyi bir kenara bırakarak, egemen dilde sıfırdan başlaması gerekmektedir. Doğaldır ki, temelden koparılan bu bilgiler çocuğun öğrenmesini geciktirir, başarısızlığa neden olur.

Dil hafızanın deposudur; anlamanın, hatırlamanın, kafada, beyinde biriktirmenin aracıdır. Dil, insanların, insanlığın ve kültürün taşıyıcısıdır. Bir çocuğun okula başlamadan önce kullandığı veya kullanabildiği sözcük dağarcığındaki sözcük sayısı 2500 ile 7000 arasında

Bir çocuğun okula başlamadan önce kullandığı veya kullanabildiği sözcük dağarcığı 2500 ile 7000 arasındadır.

sındadır.Çocuğun elinde dünyayı kavrayabilmek ve kendi dünyasını anlatabilmek için çok önemli ve yararlı araç bulunmaktadır.

dir. Bütün bunların çok önemi var ve anadilde eğitimin gerekliliği de burada yatmaktadır. Çocuk okul öncesi ne öğrenmişse onu temel olarak kabul etmek gerekir. Pedagojinin en önemli ilkelerinden birisi ; çocuğun bildiklerinden, bilgilerinden hareket ederek yetiştirmektir. Okul öncesi birikimleri ihmal edilirse, biriktirdiği hazineyi kurutmuş oluruz.

Kürt çocukları ilk eğitimi kendi dillerinde öğrenmektedirler. Çocuklar ilk iletişimi anaları ile kurduklarına göre, dinleyerek büyüdükleri ninnileri, türküleri, sevgi, kızgınlık v.s gibi duyguları, düşünceleri ilk aldıkları anadilleri ile kulakları, ruhsal şekillenmeleri gelişir. Çocukların bakımıyla birinci derecede görevli kadın olduğuna göre, anadilini aktarma

Yaşanan ağır asimile koşullarına rağmen Kürtçe hala varlığını sürdürüyorsa Kürtler bunu büyük oranda kadınlara borçludurlar. Çünkü anadili sürdüren, koruyan esas itibarıyla Kürt kadınıdır.

da ona düşüyor. Bu toplumun kadına yüklediği analık görevi gereği böyledir.

Yaşanan ağır asimile koşullarına rağmen Kürtçe hala varlığını sürdürüyorsa Kürtler bunu kadınlara borçludurlar. Çünkü anadili sürdüren, koruyan esas itibarıyla Kürt kadınıdır. Cinsiyetçi toplum yapımız gereği, eğitimden en az yararlanan Kürt kadını, dışarıyada belli oranda kapalı ve dış dünyayla ilişkisi erkeği aracılığıyla olmaktadır. Kürt kadını, üretime katılsa da ürünün pazarlanmasında söz hakkı yoktur, metropollerde daha çok dört duvar arasına kapanmakta, bir kaç eş dostla sınırlı küçük bir hayat sürmektedir. Dolayısıyla metropollerde de kendi dilini belli ölçülerde kullanmakta, korumaktadır. Diğer ihtiyaçlarını da zorunlu olarak Türkçeye başvurmaktadır. Bir diğer avantaj da kadınların askere alınmamasıdır. Kürt gençleri belli yaşta askere gittiklerinde zorunlu olarak Türkçeyi öğrenmektedirler. Ayrıca erkekler dış dünyayla kurdukları doğrudan ilişki eğitimden daha fazla yararlanma imkanı sağlıyor. Tabi burada geleneksel toplum yapımızın buna katkısının göz ardı etmemek gerekir.

Kürt kadını bir yandan anadilini korurken, öte yandan maledesef bedelini çok ağır ödemektedir. Okul dışında bırakılarak, dayatılan başka dille eğitim de olsa okuma yazma bilme şansını da yitirerek bilgiyi elde etmekten yoksun kalıyor. Bu durum Kürt kadını açısından bir handikaptır.

Doğaldır ki bu Kürt kadınlarının var olan statüsünü korumanın iyi olduğu anlamına gelmez. Bu sadece, anadilde eğitimin gerçekleşmesi ve hızla yaygınlaşması anlamına gelir. Kürt kadının şu aşamada bu imkanı yokken en azından; dünyayı tanıma, güzel, insani, çağdaş değerlere ulaşma zemini olan okuma yazma olanağından yararlanmalıdır. Gerçi Türkiye'de verilen eğitim ırkçı ve cinsiyetçi olmasına rağmen, bu silahı ters çevirmek de bizim elimizde. Bilgiye ulaşmanın ve onu kalıplaştırmanın asgari ölçüsü olan okuma yazmayı öğrenmek küçümsenemez. Dokuz on çocuklu bir Kürt kadını, durumunu "doğal" ve neredeyse kaçınılmaz olarak algımlarken, üniversiteli bir kadın hiç olmasa "neden böyle"? diye sorabilecek olanağı olacaktır.

Çağımız bir anlamda bilgi çağıdır ve biz Kürt kadınları da bundan büyük ölçüde yoksunuz. Örgütlü bilgidir önemli olan, mücadeleyi başarılı ve anlamlı kılan. Neyi, niçin yaptığımızı bilir ve sonuçlarını göğüsleyebilir o zaman.

**Dîwaro
jî tera di bem,
bûka malê tu fam bike.**

BİR "DAĞ ÇİÇEĞİ"!

ROŞA-FATĖ

ROZA: Şakire (Çaşkun) Hanım, sizin emekli bir öğretmen olduğunuzu biliyoruz, üstelik Dersim İsyanı sırasında çocuktunuz. Dersim İsyanı ile ilgili bir çok şey yazıldı, biliyoruz. Bunun içinde kadınların yaşadıklarını ise çok az biliyoruz. Yaşayan insanların dilinden anlatılmasını da önemsiyoruz. Siz, ayrıca o dönemde Dersim'de yatılı okuyan ilk Kürt kız çocuklarındanınız. Yaşadıklarınızı öğrenmek amacıyla sizinle söyleşi yapmak istedik. Şimdi başa dönerek, okula nasıl başladığınızı öğrenmek istersek neler anlattırınız?

ŞAKİRE HANIM: 1938'de ilkokula başladım. O zaman, Tunceli'de bizim köylerde okul yoktu. Bir nahiyede, bir de ilçede vardı. Amcam Elazığ'da devlet hastanesinde başkatipti. Okul çağımız da geçmişti. Amcam bizim okula gönderilmemizi istedi. Babam önce istemedi. Sonra amcam babama haber gönderdi. Elazığ'da Tunceli'li kızlar için parasız okul açıldığını söyledi, belli başlı ailelerin kızlarını alıp üç sene okuttuktan sonra köylerine geri gönderiyorlardı. Babam bizi götürüp kaydetti. O yaz Dersim Hareketi olmuştu. Biz güzün okula başladık.

ROZA: Sizin okula başladığınız zaman Dersim İsyanı bastırılmıştı değil mi?

ŞAKİRE HANIM: Evet. Halkın bir kısmını sürgüne göndermişlerdi. Bizim köyde, dört kişi, amcam, dayım, halamın kocası ve bir köylü öldürüldü. "Mazgirt'te toplantı var" diye çağırıyorlardı. Bir daha geri dönmediler, öldürdüler onları. Genel Kurmaydan bir yüzbaşı geldi. Toplantı yapılacak, o toplantı için sizi çağırıyorlar demişti. Önce amcam gitti. Üç gün sonra da bir beğçi ile dayım ve halamın kocasını da istediler. Haber gönderdiler. "Gelin ölümlerinizi alın" diye. Halamın kocasının cesedini bir araziye bulduk. Hatta köydekiler onlara gitmeyin demişlerdi. Amcamın ölü-

sünü bile görmedik. Biz Dersim hareketini bu kadar gördük. Bu olaydan sonra amcamın, dayımın ailesi Uşak'a sürgün edildi. 1938'den 1945'e kadar yedi yıl sürgünde kaldılar. Sonra af çıktı geldiler. Biz küçüktük, olayları hep başkalarının ağzından dinlerdik.

ROZA: Okula başlamanıza dönersek....

ŞAKİRE HANIM: Babam bizi götürüp kaydetti. Üç gün bizi tecrit ettiler.

ROZA: Neden?

ŞAKİRE HANIM: Diğer öğrencilerle görüşürmüyorduk. Tuvalet için bile dışarı çıkartmıyorlardı. Bunu köyden yeni gelenlere yapıyorlardı. Biz bitli ve pis olarak görüyorlardı. Türkçe de bilmiyorduk, derdimizi de anlatamıyorduk. Biz dört kız çocuktuk. Kız kardeşim ve akraba olan iki kızla birlikteydik. Saçlarımızı gaz döktüler. Üç gün sonra bizi hamama götürdüler, diğer kızların saçlarını da kestiler. Benle kız kardeşim İnci'nin saçları temiz çıkınca kesmediler. Daha sonra temiz olduğumuzdan emin olunca diğer öğrencilerin arasına karışık ve derslere girmeye başladık.

Bütün derslerin hacası ayrı idi. Birinci sene Türkçe öğrendik. O sene geç başladığımız için Türkçemiz zayıftı ikmale kaldık. O yaz, babamla türkçe çalıştık hep, Türkçe dersini verdik ve sınıfı geçebildik. Bulduğumuz okul, Kız Enstitüsü idi, sadece kızlar vardı. Gündüz ve yatılı olmak üzere iki kısımdan oluşuyordu. Yatılı kısımda Tunceli, Bingöl ve Elazığ'ın köylerinden gelen kızlar kalıyordu. İlk seneler ağaların ve belli başlı ailelerin kızlarını alıyorlardı. Biz sınıfta 20-24 kişi idik. İkinci sene, Bingöl ve Elazığ'dan aldılar. Üç yıl okuduktan sonra bizi köye gönderdiler. Köyde okul yoktu, okuyamazdık.

O zaman, Elazığ'da baş müfettiş Abdullah Paşa vardı. Aynı zamanda Tunceli sıkıyönetim komutanıydı. Babam, köyümüze okul yapılması için

dilekçe verdi. Okul yerini tesbit için bir heyet gönderdiler. Bu heyetin içinde Tunceli Maarif müdürü vardı. İlkokulda bizim Tarih ve Yurttaşlık bilgisi dersine de geliyordu. Kahve getirdiğimde, beni tanıdı. Muhtara bizim okula neden veremediğimizi sordu. Babam burada okul olmadığını bu yüzden okutamadığını söyledi. Maarif müdürü de Malatya'da açılan Akçadağ Köy Enstitüsü için Tunceli'den kız istediklerini söyledi. Sonra, kendi jipi ile bizi Abdullah Paşaya gönderdi. O da babama, kızları şimdye kadar neden getirmedikimizi sordu. Babam da haberim yoktu dedi. Harçlığımızı verip bizi kız kardeşimle birlikte Akçadağ'a yolladılar.

Okula gittik. Boş bir arazi üzerine kurulmuştu. Mart ayıydı. Bizi yatkhaneye götürdüler. Ertesi gün tenekede su ısıtmışlardı. İkinci DÜnya Harbi vardı ve herşey kıtı. Bizi yıkadılar tekrar. Elbise verdiler. Ayaklarımızda İngilizlerin asker potinleri vardı. Çorçıl potinleri deniyordu. Yemek de kuru fasulye, makarna gibi şeyleri hep. Asker pantolonu ve ceketi giyiyorduk. Kızlarla erkeklerin giydiği elbise aynıydı. Kız öğrenci olduğumuz anlaşılıyordu bile.

ROZA: Neden askeri giysiler giydiriyorlardı?

ŞAKİRE HANIM: Harp zamanıydı. Birşey yoktu. Onun için o elbiseleri giyiyorduk.

ROZA: Kendi aranızda Kürtçe konuşuyor muydunuz?

ŞAKİRE HANIM: Kendi aramızda konuşuyorduk. O zaman bizim için o kadar önemli değildi. Kürt milliyetçiliği yoktu. Yalnız Türkçe öğrenmek önemliydi. O sene Ankara'dan iki profesör geldi. Buradaki halkın ortaas-yı dan gelen Türkler olduğunu, ama dağda yaşadıkları için Türkçe'yi unuttuklarını, kendi aralarında bir dil uydurduklarını söyledi. O zaman, Kürtçe ve Kürtlükle ilgili birşey de bilmiyorduk.

ROZA: Hocaların Kürtlerle ilgili ileri sürdükleri tez karşısında siz ne

düşündünüz? İnanırcı geliyor muydu?

ŞAKİRE HANIM: O zaman biz bilinci değildik. Kendimize Türk de demiyorduk, ama Kürtlüğü de savunmuyorduk, farkında değildik.Yörenin halk oyunları piyesleri yapılıyordu. Türkçeye çevriliyordu tabii.

Haziran'dan Ekim'e kadar tayinimizi bekledik. Beni sonra Mazgirt'e bağlı bir dağ köyü olan Pulan'a verdiler. O zaman kızların okuması ayıptı. Kızını veren çok azdı. Köyde özellikle kadımlar benimle konuşmuyordu, benden utanıyorlardı.

Bu üç ay kadar sürdü. Bu sürede kadın yüzü görmedim, saklanıyorlardı. Muhtar çağırıp, "sizin köyde hiç kadın yok mu" diye sordum. Muhtar da "var ama sizden utanıyorlar" dedi. Niye dediğim de, siz kısa giyiyorsunuz ondan dedi. Oysa giydiğim etek diz kapağından iki parmak aşağıdaydı. Mezun olurken bize, bir önlük, iki kat elbise (etek tayyör) bir de 20 lira donatım parası vermişlerdi. Elbiseleri okuldan mezun olmadan önce kendimiz dikmiştik. Daha sonra maaşımızı aldık.

ROZA: Erkekler size nasıl davranıyordu?

ŞAKİRE HANIM: Erkekler de utanıyordu, ama biz gayet rahatlık. Bizim köye göre, yukarı köyler daha kapalıydı. Elazığ'a gidip alış veriş yapıyordum. Erkekler dahi dışarı çıkmamışlardı. Çoğu askerliğini yapmamıştı ve Türkçe bilmiyorlardı. Muhtarın bir odasını kiraladım. Köy çok güzeldi. Öğrencilerin hepsi büyüktü. Başlangıçta kız öğrenci yoktu. En küçüğü 12 yaşındaydı. Daha sonra ağanın kızını getirdim. "Kimse kızını vermiyor, sen kızını ver ağa" dedim. Ağa da, hanım, kızımı veriyorum, ama sonra birşey demesinler nişanlıdır sonra razı olmazlar dedi. Beni görünce kızın gözleri parladı. Bir de Elif vardı. O da onların komşusu.

İkinci sene kız öğrenci sayısı 20'ye çıktı. Üçüncü sene daha da arttı. "Sen öğretmen olmuştun bizim kızlar neden cahil kalsın. Ebe, hemşire,

öğretmen okuluna da gitsinler" Elazığ öğretmeni okuluna gidenler vardı, ilkokulu bitirince. Benim köyde neredeyse okuma yazma bilmeyen kalırdı. Önceleri bir kaç köyde okul vardı. O seneler hızlı okul yapılıyordu. Tunceli'de Mazgirt'te hemen hemen okulu olmayan köy yok gibiydi.

ROZA: Peki, niye o kadar çok okul yapılıyordu?

ŞAKİRE HANIM: Herkes Türkçe okuma yazma öğrensin, yine isyan çıkmasın. Af çıktıktan sonra sürgüne gidenler de geri döndü. 1938'den

sonra aşiret kalmadı.

ROZA: Eşiniz de eğitimci, nasıl tanıştınız, nasıl evlendiniz? Biraz anlatabilir misiniz?

ŞAKİRE HANIM: Mezun olduktan dört yıl sonra evlendim,Babam karşı çıkmıştı, yine de evlendim. Eşim gezici başöğretmendi. Gezici başöğretmen olarak köye geldikten sonra nahiye müdürü "sizi evlendirelim" demişti. Doğru dürüst konuşmadık. Babama haber yollamışlar. Amcamın

oğlu babama Ermeni olduğunu söylemiş. Babam da bu yüzden vermeye demiş. Babam, "onunla konuşmuşsun" dedi ve bana inanmadı. O zaman beki ile konuşan onu aldın derlerdi. Halbuki okulda da hiç konuşmamıştık, ayda bir köye görevi gereği kontrol etmek için geliyordu. O köyde bizi uçururlardı. Fakat, o köyün bir dedesi vardı, Seyit Hüseyin, kışın cem yapılıyordu, bizi çağırırdı. Seyit Hüseyin babamı tanıyordu. Köylülere, "o aşiret reisinin kızıdır, ona bir zarar gelirse bir dedikodu çarkasa köyü yakarım bir daha da uğramam" dedi. O zamanlar seyitlere çok önem verilirdi, sözleri etkili oluyordu.

ROZA: O dönem politikaya olan ilginiz nasıldı?

ŞAKİRE HANIM: Daha sonra tayinim Ovacık'a çıktı, orda herkes Halk Partisindedi. Sonra TİP açıldı. Diyebilirim ki, yarısı TİP'liydi. DP teşkilatı yoktu. Zaten, öğretmenler devlet tarafındaydı. Onlar Halk Partisini tutuyorlardı. Sonraları, dağ taş "umudumuz Ecevit" yazlarıyla oldu.

ROZA: Kürt ulusal bilinci ile tanışma süreciniz nasıl oldu?

ŞAKİRE HANIM: 1949 yılında, İTÜ Elektrik Fakültesinde okuyan amcaoğlum Koral Güngör, Medet Serhat'larla birlikte tutuklanıp üç ay cezaevinde kaldı. Bu olay beni çok etkiledi. Esas 60'lı yıllarda kürt miliyetçiliği çıktı ve etkili oldu. TİP'in oluşu, Dr.Tarik Ziya Ekinci'nin önemli etkisi vardı. 1970'lerde iyice açığa çıktı. Adalet Partisinden sonra alevlendi, daha önce o kadar etkili değildi. Bulduğumuz yerde, Ankara Hukuk Fakültesinde okuyan 3 Tuncelili öğrencinin öldürüldüğü haberi etkili oldu. Tüm bunlar önemliydi benim için.

Anneannelerimizin Sızlayan Kemikleri

Dışah

İnsanın insanlaşmasına olan büyük ve hayati katkılarının hiç hatırlanmadığı, yada hatırlanmak ve bilinmek istenmediği içindir ki; ve yine kadının kaybettiği ve ele geçirmek için çaba harcamadığı ve harcamadığı erkek egemen anlayışın kadınları eve kapatarak kararların alındığı dünyayla ve de dolayısıyla kadınların kendi hemcinsleriyle olan iletişiminin koparılması nedeniyledir ki; ve kadınların binlerce yıllık erkek egemen anlayıştan doğan yıkımın etkisiyle tahrib olan kendine güven duygusunun yitirilmesiyle ki bizler, erkeklerle kararların alındığı dış dünyada yeterince kendi cinsimizi temsil edememekteyiz, kararlara katılamamaktayız.

Anaerkillik gibi milyonlarca yıllık bir süreçte toplum yöneticisi olan kadınlar binlerce yıllık ataerkil dönemin baskılarına anaannelerimizin kemiklerini sızlatırcasına boyun eğmekteyiz. Biz ki, insanı insanlaştırdık. Biz ki, erkekler arasındaki rekabetten doğan şiddete karşı klanlarımızı terkedip düşman erkeklerin klanına barış elçileri olduk ve barış için evlilikler yaptık ve barışın çocuklarını doğurduk, büyüttük, eğittik. Kızkardeşlerimiz ve analarımızla insanlığın en büyük devrimi olan tarım devrimini yarattık, kapalı ekonomiyi, takas dizgesini geliştirdik, hayvan evcilleştirdik... Ve bizim yaratımımız olan klan ai-

lesi, artık değerini bir sonraki kuşağa aktarılma işlevi için doğan ve anamalı sistemin çocuğu ve taşıyıcısı olan kan bağına dayalı ataerkil aile sistemine gelip dayandığımızda, tüm bu yarattıklarımızın elimizden alınmasına göz yumduk ve şu andaki konumumuza özgürlüğümüzü yitirerek ve yaratıcı ve barışsever ruhumuzu teslim ettik. Ve yine bu nedendir gezegenimizde rekabet ve şiddet kol

**Anaerkillik gibi milyonlarca yıllık
bir süreçte toplum yöneticisi
olan kadınlar binlerce yıllık ataerkil
dönemin baskılarına anaannelerimizin
kemiklerini sızlatırcasına
boyun eğmekteyiz**

geyor. Ve bu nedendir insanın insana, ulusların uluslara, ülkelerin ülkelere köleliği...

Yani sonuçta karşımıza çıkan ve köleşmemize neden olan iki şık çıkıyor; ki bunlar birbirinden bağımsız olmasından öte, birbirine neden sonuç ilişkisiyle göbekten bağlı özellikler taşımaktadırlar. Bunlar anamalı sistem ve bu sistemin yaratıcısı, koruyucusu ve taşıyıcısı olan erkek eğe-

men anlayış. Şunu öncelikle teslim etmemiz gerekir ki bizi uğraştıran erkekler değil, erkek egemen anlayışın etkisine kapılmış erkek ve KADINlardır. Ve burada dikkate değer olan da, bu konuda, kadınların erkeklerden daha tutucu ve daha baskıcı olmalarıdır; ki bence bunun da iki önemli nedeni vardır. Birincisi, kadınların, gerek toplumun ve gerekse dinin tutucu normlarından daha çok nasib alması; İkincisi ise kadınların erkeğeğemen anlayışa sahip erkeklerin ve toplumun baskısına karşı koyma cesaretsizliğinden (burada daha çok bir bütün olarak toplumun baskılarından, yani gelenek ve göreneklerinden, akrabalık ilişkilerinden, dışlanmadan vs.) dolayı yaranma yoluna gitmeye başvurması. Bunun açıklaması da şu şekilde özetlenebilir: Anamalı toplum dizgesinde ilişkiler de tıpkı ticari meta gibi çıkar ilişkisine dayanmaktadır. Aileler anamalı sistemin bir modeli ve onun en küçük toplumsal nüvesi olarak çıkar ilişkisine, yani sömür sistemine dayanmaktadır. Kadının iş gücü, yaratıcılığı acımasız ve karşılıksız olarak sömürülmektedir. Kadının sevgisi, annelik içgüdüleri kullanılarak, anneliği yüceltilerek (?) çocuk bakımı gibi zor ve külfetli bir iş kadının omuzlarına beleşe getirilerek bindirilmekte; yine zamanın çoğunu ev işleri gibi bedenen yorucu, zaman alıcı ve ruhen de tembelleştirici ve köreltici uğraşlara harcamaktadır. Bu

**Feminist olmak
hiç bir zaman
sınıf savaşımından
ve toplumsal
gerçek ve
mücadelelerden
kopmak sonucunu
doğurmaz.
Bu sadece erkek
egemen
anlayışın, kadının
özgürlüğü için verdiği
savaşımın doğan
bilinçaltısal bir
korkusudur.**

da savunmasız durumda bırakılmıştır. Özellikle bizim gibi aileye bağımlı olduğundan, baskılara karşı koyma durumunda gidecek bir yeri olmamasından dolayı şiddetli bas-

uğraşları ne kadar düzenli ve çok yaparsa ve dış dünyadan ne kadar uzakta durursa toplum tarafından o ölçüde değer (!) görmektedir. Yani kadının evde köleliği oranında erkek egemen toplum tarafından yaşam hakkı verilmekte, aksi halde toplumdaki dışlanıp olumsuz koşullara sürüklenmektedir. Toplumda kadın ekonomik olarak

kılara boyun eğme dışında bir alternatifi maalesef bulunmamaktadır. Yani "ya itaat edersen ya da bu diyardan gidersin" tehdidiyle kadınlar tehdit edilmekte ve sevgi-kölelik denklemi tam da anamalı erkek egemen anlayışa uygun olarak hayata geçirilmektedir. Ve bu gerçekten çok ağır bir yaptırım gücüne sahip olan bu olay pek çoğumuz, bizi sevenlerin sevgisini (!) yitirmemek için itaat ederek köleliğimizi sürdürmeye zorlamaktadır. Yanlış ve zararlı da olsa...

Oysa, sevgi itaat değildir. Burada sunulan sadece fiziken canlı kalma alternatifidir. Sevgi itaat değil bilakis başkaldırıdır; daha iyi ve daha güzel için.

Bugün, kimliksiz dolaşan kadının bu konumundan dolayı vereceği ilk savaşımı özgür bir kimliğe kavuşum savaşımıdır. Feminizme öcü gibi bakıldığı bir çağdayız. Kadının kurtuluşunun toplumun kurtuluşu ile beraber olduğunu dolayısıyla ayrı örgütlenmenin bir sapma olduğunun her halükarda devrimci aydınlarımız (!) tarafından tekrarlanmaktadır. Ya da ayrı örgütlenin ama örgütlenmeyi feminizm olarak adlandırmayın. İlginç ve soru işaretlidir feminizme kelime olarak bu kadar tepkili olmak. Feminizm bir burjuva hareketidir denip kestirilip atılmakta, oysa feminizm kelime anlamı olarak 'femin' yani

kadın, dişi anlamına gelmektedir. Eğer bir burjuva kadın hareketi olmuş ise burada suç feminizm kelimesinde değil, feminizm saflarını burjuva uzantılara terkeden bizlerdedir. Bugün sosyalist feminist gibi oluşumlar bu durumun bir sonucu olarak sosyalist kadınlar tarafından geç de olsa farkına varılmış ve telafisine yönelik olarak çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Feminist olmak hiç bir zaman sınıf savaşımından ve toplumsal gerçek ve mücadelelerden kopmak sonucunu doğurmaz. Bu sadece erkek egemen anlayışın, kadının özgürlüğü için verdiği savaşımın doğan bilinçaltısal bir korkusudur. Kadın olarak özgürlüğü konusunda verdiği savaşımın, femelde insanın eşitliği ve özgürlüğü için verilen bir savaşıma neden karşıt olduğunu anlamak mümkün değil. Üstelik kadın bu savaşımı toplumun her yanında ve her biçiminde, yani günlük yaşamında vermektedir.

**Kurmê darê ku ne jî darê
be dar kurmî nabe.**

Sêr
sêr e çî jî n e
çî mîr e.

İSTANBUL'DA

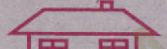

Rosa

Yeni dikilmiş ve ilk kez o yolculukta giydiğimiz, kızkardeşlerimle bir örnek ekoseli siyah kırmızı elbiselerimizle "ORA"dan uzaklaşırken bir kompartman dolusu bizim bir daha hiç geriye dönemeyeceğimizi aklıma bile getirmemiştim.Gidiyorduk

bir gün geriye döneceğimizi sanarak."ORA"ya ait anımsadığım

herşey birbirinden apayrı gibi duran anlardan ibaret sadece.Girişte yerden tavana,tavandan karşı köşeye,karşı köşeden öbür köşeye uzanan kitap olmuş duvarları anımsıyorum.Gittiğimiz her yere sürüklediğimiz,her konakladığımızda azalan kitapları.Munzur' u hiç unutmadım.Sahilini,kumlarını, akan suyunu,kocaman alabalıklarını ve Amerikalılarını.Annem diyordu ki;onlar kocaman balıkları, kocaman fiçılara doldurup,kocaman helikopterlerle kocaman bir kıtaya götürüyorlarmış.

BAŞI KIZIL Ağabeyimin nasıl yakaladığını bilmediğim alabalıkları yediğimiz sofraları. Kıyıdaki taşların üzerinde yürümeye çalışırken bizi korkutan simsiyah su yılanını,şelaleyi ,ceylanı."ORA"damıydı yoksa "ORA"ya ait başka bir yerde mi?Asma köprüsünü,taş köprüsünü. Asma köprünün üzerinde yürümeye çalışırken kendimi,tahtaların

arasından kuşbakışı görünen suyun beni nasıl ürküttüğünü anımsıyorum.Taş köprüden sonra karşımıza çıkan kocaman çiçek bahçeli evi, hemen oracığıtaki upuzun boylu,boyunlu ayçiçekli onları anımsıyorum. Kimdi onlar?

GÖÇMEN

BİR KADIN OLMAK

Sürecek.....

"HER KADININ KENDİNE AİT BİR YERİ OLMALI"

FATMA Kayhan

Diyarbakır'da yaşayan beş doktor kadınla yapılan söyleşinin bir bölümünü veriyoruz...İlgiyle okuyacağınızı düşündüğümüz bu söyleşinin geri kalan bölümün gelecek sayılarımızda yayınlayacağız.

Fatma: Farklı yerlerden geldiniz. Gülistan, İstanbul'dan, Figen, Ankara'dan geldi. Rüya, Ramize ve Ayfer siz üçünüz Diyarbakır'dandınız. Sonuçta, aynı kentlerden gelseniz de hepiniz Kürt kadınlarıdır. Aranızdaki kadın dayanışmasından söz ederek başlayalım mı?

Figen: Kadın bilinci gelişmemişse, çok fazla uğraşmanın bir anlamı yok. Güven çok önemli.

Gülistan: Evet, güven çok önemli. Benim bir çok yanımı değiştirdiler. Onlar da beni etkilediler. Şimdi benim onları etkilememden söz ediliyor, ama ben de etkilendim. Eskiden bana yabancı gelen, ilgilenmediğim bir çok şeyi öğrendim diyebilirim. Örneğin makyaj malzemelerinin markasını bile öğrendim. Bizim hastane odamızı çok seviyorum. Gerçekten bizim odamıza gelen ve bizi tanımayanlar, çok hanım hanımcık buluyorlar. Uzun süre iç içe yaşamayınca anlamak mümkün değil. Bazıları bizim dostluğa bile şaşıyorlar.

Ayfer: Evet evet, tuhaf görüyorlar. Hatta tepki bayanlardan geliyor, dostluğumuz açısından.

Fatma: Aranızdaki dayanışmadan söz etmek...

Rüya: Yani ayın belli günlerinde öğle vakitleri hep birlikte ye-

meğe gidiyoruz. Bazen de akşamları uygun olan bir arkadaşımızın evinde, çocuklar ve eşler yok tabii, kadın kadına toplanıyoruz. Sohbet ediyoruz. Kadınlar olarak kendi başımıza iki kez gittiğimiz kongre deneyimi var. Örneğin, evlendiğimden beri tek başıma hiç bir yere gitmemiştim. Benim için çok iyi oldu. Hatta ilk kez çocuğumu da bırakıp gittim. Aklim bir parça kaldıysa da, hayatımın en güzel bir haftasını geçirdim diyebilirim. Eğlendim. Mümkün olduğunca sık sık yapmaya çalışıyoruz. Zaman zaman eşimle paylaşmamız gereken şeyler oluyor, evli bir kadın olarak bunu söyleyeyim. Ama, bundan bağımsız bir kadın arkadaş çevremizin olması çok güzel ve gerekli. Her zaman eşimin arkadaş çevresiyle görüşmem benim ikinci planda kalmam demek oluyor. Eşimin vasıtasıyla olmuş oluyor. Kendi arkadaş çevremde ben ön planda oluyorum. Onun gölgesinde kalmıyorum.

Figen: Biz, cocuksuz evli bayanlar için biraz farklı, Ramize ile Rüya'ya göre. Bizim daha çok Gülistan ile diyalogumuz oluyor.

Gülistan: Diğerleriyle o kadar sık görüşmüyorlar, ben biraz da onları görüşürüyorum. Ondan ona ulaşmam daha kolay.

Figen: Gülistan'la çok rahatız bu konuda. Güvendiğin bir kadının olması son derece rahatlatıcı, güzel bir şey. Arkanda birinin olması seni korkunç mutlu ediyor. Oturup konuşuyorsun. Tek başına kalmaktan kurtarıyor, Diyarbakır'daki yalnızlığını kırıyor, bir çok şeyi paylaşmış oluyorsun.

Ramize: Bizim dayanışmamız hoş bir noktaya gelmiş. Örneğim

birimiz sıkıntılı bir yüz ifadesi ile odamıza girdiğinde önce yoklanıyorsun, eğer anlatmak istiyorsan paylaşıp rahatlıyorsun. Çok yardımcı oluyoruz birbirimize.

Figen: Grup olarak daha objektifiz. Mesela, oturup konuştuğumuzda muhabbetimiz daha çok eşler evlilik üzerine oluyor. O anda, mesela, bir şey yapmışın eşin sana onun yanlış olduğunu empoze ediyor, gelip gruba anlatıyorsun, "Niye öyle düşünüyorsun son derece doğal bir davranış" denildiğinde sen de rahatlıyorsun. Emin bir hale geliyorsun. Klasik anlamda eş kötüdür falan değil, daha çok onu değiştirme fikri üzerinde duruluyor.

Gülistan: Ya da baskı grubu olmaya çalışılıyor. Eşler şunu görüyor, artık kadınlar arasında küçük de olsa bir dayanışma olduğunu fark ediyor. Küçük de olsa biraz çekinceli davranmalarını sağlıyor. Yani biz çoğalmayı becerirsek bayağı bir baskı oluşturuyor. Bir yerimiz olursa, bazı konularda aktivite gösterirsek. İlk başlarda daha küçümseyen konuşmalarla karşılaşırıyordum, arkamda sık sık erkek düşmanı diye konuşulduğunu duyuyordum. "Burjuva feministi" diyorlardı. Hiç önemli değil. Ben her kadının bir yeri olması gerektiğine inanıyorum. İşte Rezan ile Rüya ortak bir iş yeri edindiler. Çok rahat gidip geliyoruz, kafamızı dinliyoruz. Benim de var ama mülkiyeti benim değil, yine de bir parça rahatlatıcı diye düşünüyorum. Öbür arkadaşlar da bize bakınca, kendilerine ait bir yer edinme kafalarında oluştu. Ev, işyeri benzeri yerler olabilir, ama kendilerine ait yer olması

"HER KADININ KENDİNE AİT BİR YERİ OLMALI"

FATMA Kayhan

Diyarbakır'da yaşayan beş doktor kadını yapılan söyleşinin bir bölümünü veriyoruz..İlgili okuyacağınızı düşündüğümüz bu söyleşinin geri kalan bölümün gelecek sayılarımızda yayınlacağız.

Fatma: Farklı yerlerden geldiniz. Gülistan, İstanbul'dan, Figen, Ankara'dan geldi. Rüya, Ramize ve Ayfer siz üçünüz Diyarbakır'dandınız. Sonuçta, ayrı kentlerden gelseniz de hepiniz Kürt kadınlarısınız. Aranızdaki kadın dayanışmasından söz ederek başlayalım mı?

Figen: Kadın bilinci gelişmemişse, çok fazla uğraşmanın bir anlamı yok. Güven çok önemli.

Gülistan: Evet, güven çok önemli. Benim bir çok yanımlı değiştiler. Onlar da beni etkilediler. Şimdi benim onları etkilemeden söz ediliyor, ama ben de etkilendim. Eskiden bana yabancı gelen, ilgilenmediğim bir çok şeyi öğrendim diyebilirim. Örneğin makyaj malzemelerinin markasını bile öğrendim. Bizim hastane odamızı çok seviyorum. Gerçekten bizim odamıza gelen ve bizi tanımayanlar, çok hanım hanımca buluyorlar. Uzun süre iç içe yaşamayınca anlamak mümkün değil. Bazıları bizim dostluğa bile şaşıyorlar.

Ayfer: Evet evet, tuhaf görüyorlar. Hatta tepki bayanlardan geliyor, dostluğumuz açısından.

Fatma: Aranızdaki dayanışmadan söz etsek...

Rüya: Yani ayın belli günlerinde öğle vakitleri hep birlikte ye-

meğe gidiyoruz. Bazen de akşamları uygun olan bir arkadaşımızın evinde, çocuklar ve eşler yok tabii, kadın kadına toplanıyoruz. Sohbet ediyoruz. Kadınlar olarak kendi başımıza iki kez gittiğimiz kongre deneyimi var. Örneğin, evlendiğimden beri tek başıma hiç bir yere gitmemiştim. Benim için çok iyi oldu. Hatta ilk kez çocuğumu da bırakıp gittim. Aklim bir parça kaldıysa da, hayatımın en güzel bir haftasını geçirdim diyebilirim. Eğlendim. Mümkün olduğunca sık sık yapmaya çalışıyoruz. Zaman zaman eşimle paylaşmamız gereken şeyler oluyor, evli bir kadın olarak bunu söyleyeyim. Ama, bundan bağımsız bir kadın arkadaş çevremizin olması çok güzel ve gerekli. Her zaman eşimin arkadaş çevresiyle görüşmem benim ikinci planda kalmam demek oluyor. Eşimin vasıtasıyla olmuş oluyor. Kendi arkadaş çevremde ben ön planda oluyorum. Onun gölgesinde kalmıyorum.

Figen: Biz, cocuksuz evli bayanlar için biraz farklı, Ramize ile Rüya'ya göre. Bizim daha çok Gülistan ile diyalogumuz oluyor.

Gülistan: Diğerleriyle o kadar sık görüşemiyorlar, ben biraz da onları görüştürüyorum. Ondan ona ulaşmam daha kolay.

Figen: Gülistan'la çok rahatız bu konuda. Güvendiğin bir kadının olması son derece rahatlatıcı, güzel bir şey. Arkanda birinin olması seni korkunç mutlu ediyor. Oturup konuşuyorsun. Tek başına kalmaktan kurtarıyor, Diyarbakır'daki yalnızlığını kırıyor, bir çok şeyi paylaşmış oluyorsun.

Ramize: Bizim dayanışmamız hoş bir noktaya gelmiş. Örneğim

birimiz sıkıntılı bir yüz ifadesi ile odamıza girdiğinde önce yaklaşıyorsun, eğer anlatmak istiyorsan paylaşıp rahatlıyorsun. Çok yardımcı oluyoruz birbirimize.

Figen: Grup olarak daha objektifiz. Mesela, oturup konuştuğumuzda muhabbetimiz daha çok eşler evlilik üzerine oluyor. O anda, mesela, bir şey yapmışın eşin sana onun yanış olduğunu empoze ediyor, gelip gruba anlatıyorsun, "Niye öyle düşünüyorsun son derece doğal bir davranış" denildiğinde sen de rahatlıyorsun. Emin bir hale geliyorsun. Klasik anlamda eş kötüdür falan değil, daha çok onu değiştirme fikri üzerinde duruluyor.

Gülistan: Ya da baskı grubu olmaya çalışılıyor. Eşler şunu görüyor, artık kadınlar arasında küçük de olsa bir dayanışma olduğunu fark ediyor. Küçük de olsa biraz çekinceli davranmalarını sağlıyor. Yani biz çoğalmayı becerirsek bayağı bir baskı oluştururuz. Bir yerimiz olursa, bazı konularda aktivite gösterirsek. İlk başlarda daha küçümseyen konuşmalarla karşılaşırıyordum, arkamda sık sık erkek düşmanı diye konuşulduğunu duyuyordum. "Burjuva feministi" diyorlardı. Hiç önemli değil. Ben her kadının bir yeri olması gerektiğine inanıyorum. İşte Rezan ile Rüya ortak bir iş yeri edindiler. Çok rahat gidip geliyoruz, kafamızı dinliyoruz. Benim de var ama mülkiyeti benim değil, yine de bir parça rahatlatıcı diye düşünüyorum. Öbür arkadaşlar da bize bakınca, kendilerine ait bir yer edinme kafalarında oluştu. Ev, işyeri benzeri yerler olabilir, ama kendilerine ait yer olması

önemli. Örneğin başları sıkıştığında bunu önemsediler bir parça değil mi? Konuşuyoruz sıkça. Çocuk meselesini de konuşuyoruz. Çocuklarına karşı davranışları bir parça değişmeye başladı. Ben geldiğimde, hepsi de anne olarak çocuklarına yetmediğini, yeterince ilgi gösteremediklerini düşünüyorlardı. Ben hepsinin yeterince iyi anne olduklarını düşünüyorum.

Ayfer: Benim aklıma ilk defa böyle bir şey geldi. (Gülüşmeler). Ciddi söylüyorum. Okuldayken erkek arkadaşlarım bayanlardan fazlaydı. Ama bayan arkadaşlarım az da olsa çok iyi ilişkilere var ve halen sürüyor. Ben böyle bir ilişki kuracağım ümidiyle gelmemiştim. Çabuk adapte olan bir insanım. Özellikle bayan diş hekimliği konusunda iyi şeyler duymamıştım. Onlarla hiçbir zaman böyle bir ilişkiye girebileceğimi düşünmemiştim. Şu an memnunum.

Gülistan: Aramızda kadın dayanışması ağırlıklı. Ama mesleki konularda, erkek arkadaşlarda kadınların bu işi bilmediğine dair bir küçümseme var. Aramızda mesleki anlamda da yarışma duygusu yok. Bilmediğim birşey olursa rahatlıkla Remziye'ye veya herhangi bir arkadaşına gidip sorabiliyorum.

Ayfer: Genel bir kanıdır, kadınların daha beceriksiz olduğu. Oysa öyle değil.

Ramize: Şurada Diyarbakır'ın en iyi iki dişhekimi oturuyor, nasıl söylersiniz? (Gülüşmeler).

Ayfer: Erkeklerde, "Ben ederim, yaparım" tavrı var.

Rüya: Birgün hastanın dişini çekecektim, yaşlı bir adamdı. Bana bakarak "Kızım sen mi dişimi çekeceksin?" demez mi? "Bu

bilekle çekemezsin, sen git doktor gelsin" dedi üstelik. Bana doktorluğu yakıştıramadı, becereceğimi aklına getiremiyor. Bir kadının diş çekmeye gücünün yetmeyeceğini düşünüyordu. Erkek işi olduğunu düşünüyor, güç istediğini falan.

Ayfer: Erkek meslektaşlarımız bile öyle düşündüğüne göre.

Gülistan: Biz ya hemşire hanımız, ya da doktor beyiz. Olduğumuz gibi kabul etmiyorlar.

Ayfer: Ya da doktora hanım. Kadınsa öyle.

Figen: Bana ilk bakışta, ilk temasta doktor hanım dendiğini çok nadir duymuşumdur. Genellikle hemşire hanım diyorlar. Kendine aydınım diyen insanların tavrı zoruma gidiyor. Orda şeyi hissediyorum, hala kadınların da doktor olabileceği akıllarının bir köşesine yerleşmemiş olduğunu görüyorsun. Öğretmenler yapıyor mesela, onları çok azarlıyorum. Bunu öğrensinler.

Fatma: Hastanede erkek meslektaşlarınızla olan ilişkilerden söz etsek mi?

Ramize: Onlar her zaman kendilerini daha üstün görüyorlar.

Fatma: Örneğin yönetici kadrolarda kadınlar ne durumda.

Rüya: Yönetici kadrolarda tabiki erkekler var hep.

Gülistan: Göstermelik olarak belki bir tane bulabilirsin. Ama tabii ki, 99,9 erkeklerden oluşuyor.

Ramize: Mesleki anlamda kendimi hiç onlardan geri düşünmedim. Ama, onlar bunun aksini sana hissettirmeye çalışıyorlar.

Rüya: Üniversitelere kadınların gitme oranı arttı.

Fatma: Gülistan'ın kendi başına ev kurması ve yaşaması, Di-

yarbakır koşullarında tek başına yaşamanın mümkün olduğunu göstermiyor mu? Çevre nasıl karşılıyor? Evlilik kurumu önünde tehdit oluşturmuyor mu?

Rüya- Figen: Benim çevremde sorun olmamıştır. Hatta takdir ediliyor.

Ayfer: Çünkü namusuyla geliyor, namusuyla gidiyor. (Gülüşmeler)

Rüya: Evine erkek sinek dahi olmadığı zaman takdir edilir.

Fatma: Erkek arkadaş gelirse...

Ayfer: Görür o zaman. O biriyle de yaşasa ben normal görürüm, belki destek de veririm.

Fatma: Kadın ve Kürt kimliğine gelelim, bu iki kimliği ne kadar bağdaştırıyorsunuz? En çok hangisi öne geçiyor, ya da zaman zaman biri mi öne geçiyor?

Rüya: Ben ikisini bir arada düşünmemeye çalıştım. Yani, farklı zamanlarda biri ön plana çıkabiliyor, diğeri geri planda kalıyor. Kürt kimliğimi de maalesef çok geç fark ettim. Kadın kimliğimde olduğu gibi. Kürt kimliği söz konusu olduğu zaman kadın erkek farkı kalmıyor, insan olayı, birey ön plana çıkıyor. İkisinin yeri ayrı.

Ayfer: Benim son dönemlere kadar öyle problemlerim yoktu. Ben, insanları dinine, ırkına göre ayırmıyordum. Kafamda bir insan imajı vardı. Özellikle, Diyarbakır'da bir takım şeyler yoğun olarak yaşandıktan sonra, milliyetçiliği farklı değerlendirmeye başladım. Fakat, batılı arkadaşlar, yani Türk arkadaşlarla tartıştıktan sonra, baktım olayı savunuyorum, Kürt olmak

bana zevk veriyor, ben de aynı şekilde düşünüyorum. Bu son dönemlerde oldu. Türk arkadaşlardan hiç beklemediğim tepkileri aldım Kürtlüğümle ilgili, baktım bu durum beni rahatsız ediyor.

Figen: Diyarbakır'a niçin geldim? Ailem evliliğime müdahale ederdi. Bunda ailemin de solcu olmasının bir etkisi var tabii. Diyarbakır benim için hoş bir yerdi her zaman. İlk geldiğim dönem kendimi çok yalnız hissettim. Hiç kimseyi tanıımıyordum, tek tanıdığım eşimdi. Sürekli tanıştırlıyorum, yeni insanlar görüyorum, bu arada günler su gibi akıp gidiyor. Sonuçta kendime ait çok birşey hissetmedim. Evlendikten sonra kadınlık duygusunu daha fazla hissediyorsun. O ana kadar aile içinde o kadar çok hissetmiyorsun. Sürekli okuyacaksın, doktor olacaksın, kendi ayakların üzerinde duracaksın şeklinde çocukluğumuzdan itibaren işlenen birşey vardı. Evliliğe hazırlanmamışlardı. Evlendikten sonra herşey değişiyor, ev sorumluluğu sana ait oluyor. İki birey olarak birlikte yaşamayı öğreniyorsun. Tek birey olarak değil iki kişi olarak hareket etmeye başlıyorsun, bağımsız hareket edemiyorsun. Belki Diyarbakır'ın farklı sosyal yaşantısı, Ankara'ya göre daha fazla hissettirmiştir bu durumu. Canın sıkıldığında gidip tek başına bir parkta oturamıyorsun, sinemaya gidemiyorsun tek başına, bilmem ne yapamıyorsun, sonuçta tüm bunlar seni olumsuz etkiliyor. Bir de bakıyorsun, eşin gidip tek başına veya arkadaşlarıyla içki içmiş, sen oturup onu bekliyorsun. Burda aslında onun tek başına gidip içki içmesi batmıyor, ama senin tek başına hiçbirşey yapamaman sana batıyor. Burda kadın olduğunu çok daha fazla hissediyorsun. Etek boyunca,

oturup kalkmana, çevrenin ne dediğine dikkat etmek zorunda kalıyorsun. Bunlar otokontrolü güçlendiriyor.

Gülistan: Benim geldiğim dönemde farklıydı, insanlar saat 4-5'te eve gitmek zorundaydı. Yani, faili meçhuller yaygındı. O sıralarda kadınlarla erkeklerin odalarının farklı oluşu dikkatimi çekmişti. Birkaç kez dile getirdim, bana garip gelmişti. Odadaki bayanlar karşı çıkmıştı ve bu bana daha garip gelmişti. Sonra düşündüm, bunun hoş bir yanı da vardı ve gerekli diye düşündüm. Bunlar da onların bana kazandırdığı düşünceler. Mesela tesettürlü kadınlara karşı da. Onların ikisi de inanan insanlar. Anlamaya başlıyorsun. İnsanlar kendi içinde çelişki yaşıyormuş gibime gelirdi. Birgün Remziye'nin söylediği birşeyi hiç unutmuyorum. Yine cinsellik üzerine konuşuyorduk, ben "Diyarbakır'lı olsaydım şimdi burada daha farklı yaşardım" dedim. Ama, burada tepki almamak, insanlarla diyalogum kopmasın veya kendimi korumak kaygısıyla yaşamımı sınırlandırıyor demiştim. O da bunu çifte standart diye nitelemişti. Ben burada haksızlığı kendime yapıyorum. Kimsenin yaşayışına müdahale etmiyorum, kendimi sınırlandırıyor sadece. Sonra anlamaya çalıştım. Aynı şekilde onun inançları konusunda öyle düşünüyordum, sonra biraz yumuşadım.

Fatma: Burda hepiniz, popüler mesleği olan kadınlarınsınız. Bu durumunuz ailenin bazı tavırlarını değiştirmiyor mu?

Rüya: Benim ailem defalarca eşimi ihmal ettiğimi söylemiştir.

Ayfer: Kendisi yıllarca ezilmiş, böyle devam ediyor.

Figen: Benim annem daha farklı bu konuda. Annem ezilmem taraftarı değil. Senede bir yanıma geliyor. Ev işlerini o yapıyor.

"Doktorsun, ev işleriyle yeterince ilgilenemezsin" diye düşünüyör. Eşimin de bana yardımcı olmasından yana. Babam öyle değil. Eşimin ev işi yapmasından yana değil. Geleneksel bir aile modeli var kafasında.

Ayfer: Bizimkiler bunu ezilmişlik olarak görmüyor, Figen fark burada. Annem büyük bir zevkle yapıyor evişlerini, bunu yüzünde görüyorum.

Figen: Farklı şimdi. Örneğin annem, "sen evlenmeden önce ütü yapmıyordun, şimdi saatlerce ütü yapman bana dokunuyor, sen bu işler için yetiştirilmedin" diyor.

Ramize: Benim meslek sahibi olmamdan hoşnut oldular. Babam, ev hanımı olmamı istemedi. Ama, eşimin ailesi benden klasik bir gelin rolü üstlenmemi istedi. Ben de hiç beceremedim. İlk yıllar, kayınvalideme gittiğimizde hemen ona yardım etmemi beklerdi. Oysa, işten yorgun argın gelmiş oluyordum. Üstelik görümcüler de vardı. Ben de otururdum, eşim bunu ilkin çok yadırgadı. Beklentisi vardı. Evin tek erkek çocuğu eşim. Biliyorsunuz nasıl değer verilir erkek çocuklarına.

Rüya: Erkek rahattan niye vazgeçsin ki...

Figen: Buna katılmıyorum, Gülistan'la benzeri tartışmaya çok tanık oluyoruz. Ama biz, bir miktar erkeklerden farklıyız. İşçi kırmaya çaba gösteriyoruz. Bir insan dışarda çağdaş, içerde feodal olmaz.

Ayfer: İşte öyle işlerine geliyor.

Ramize: Öyle işte. Ben de kendilerini aşmalarından yanayım, çaba göstermeleri gerekir.

SEVMEK ÇARE Mİ?

AYŞEGÜL

İstanbul Bilal'ın "Feminist Kuramda Tartışmalar" seminerine katılan kadınlar Türk-Kürt kadınları ilişkilerini tartıştık.

Geçen sene aynı seminerde eksen "Birlikte Örgütlenebilir miyiz?" di. Türk kadınlarının ulusumuzun ve kadın olarak bizim gerçekliğimize ne kadar da yabancı olduğunu ifade etmeye çalıştık. Sonraları tartışma gelip TÜRLÜK-KÜRTLÜK geriliminde tıkan-
dı.

Bu yıl biz, Roza Dergisini yayına hazırlamak üzere bir araya gelen kadınların bir kısmı Türk Kadınları ile ilişkilerimizde maruz kaldığımız yoksayan ve acı veren yaşanmışlıklar üzerine önce bir birimizle konuştuk. Irkçılığa, cinsiyetçiliğe, ayrımcılığa dair küçük sorular sorduk. Bazı ipuçları verdik birbirimize.

Seminerin başında Fatma cinsiyetçilik, ırkçılık, ayrımcılık üzerine düşüncelerini ifade etti. Kendisinin ırkçılık, cinsiyetçilik sorunsalında Siyah Kadın ile yakınlaştığı, onlar gibi hissettiği durumlara ilişkin birkaç örnek verdi. Fatma bu lafları etti ama ettiği ile kaldı.

Oradakilerin çoğu, dünyaya sadece kendi muhalif kimliklerinin dar penceresinden bakan kadınlardan oluşuyordu. Fatma ve ÖTEKİNİ dillendirme çabasında olan diğer Kürt Kadınlarını pek dinlenmedi. Çünkü kadın ve emekçi iken ezilmemenin yanısıra Kürtken ezilmeye ve bunun karşısında Türkken ezmeye dair sözler ediliyordu. Kendilerinin ezen kimlikleri ile var oldukları bir ezme-ezilme ilişkisi üzerine konuşulması tahammül sınırlarını zorluyordu.

Seminerde gerginlik yaratan sorulardan birisi de Kürt bir kadından geldi: "Her şeyi Türk kadınlarından bekliyorsunuz. Sizler, şimdiye kadar ne yaptınız?" Bu soruya cevap vermemenin daha uygun olacağını düşünüyoruz.

Türk bir kadın ise: "Kürtler 1984'ten beri mücadele edip, kendilerini yakıyorlar. Ben onlarla çok şey paylaştım. Siz onları tanıyorsunuz bile. Burda Kürt diyorsunuz. Bunu söylemeye hakkınız yok. Çünkü; Kürtler varışlarda, gecekondularda yaşanırlar. Siz bizimle aynı sokaklarda yürüyor, aynı işlerde çalışıyorsunuz" Diyerek bizi ne kadar Kürt olduğumuzu kanıtlamaya davet ettiyse de buna ihtiyaç duymadık, duymacağız.

Gerginleşen havaya rağmen Türk egemen bir toplumda yaşamayı, yoksayılmayı - yeterli olmasa da- dile döktük. Birimiz Diyarbakır da gözaltında iken "bekaret kontrolü" adı altında maruz kaldığı çirkin olayı ve sonrasında gelişenleri, feminist hareketini bunu görmezden gelişini, bir diğerimiz Türkçe konuşurken düşüncelerini dillendirmekte ne kadar zorlandığını, başka birimiz dili, kültürü, tarihi yasaklanmış bir ulusa ait olmanın birey olarak günlük yaşamını nasıl belirlediğini ifade etti.

Bu tartışmalardan birkaç hafta sonra Pazartesi'nin Ocak sayısında Şükran Aydın ve Diyarbakır haberinde eleştirdiklerimizi konuşmak üzere Pazartesi Bürosu'na gittik. Orada telefon sesleri, salona giren çıkan kadınların gürültüsüne rağmen konuşmakta ısrar ettik. Pazartesi kadınlar, orada kendilerine çok kibar davrandıklarını; kendilerinin de Diyarbakır'lıları ne kadar çok sevdiğini anlattılar. Ve dolayısıyla bizim yazıda var olduğunu iddia ettiğimiz tepe-

den bakan bir tarzın sözkonusu edilemeyeceğini söylediler.

Onca eveleyip gevelemelerimize rağmen -bizim de kendilerini çok sevdiğimiz- Pazartesi kızkardeşlerimize bir türlü derdimizi anlatamadık. Oradan çıkarken tek hatırladığımız "EŞİTİMİŞİK" oldu.

Şunu bilmek gerekir ki dünyaya feminist, sosyalist, anarşist anlayışla bakmak ÖTEKİNİ anlamaya YETMEZ.

Bu nedenle ezen-ezilen gruplardan kadınların kadınlık kimlikleri ne kadar benzeşse de; kurdukları ilişkiler ne kadar kızkardeşçe de olsa; bu ezen ulustan, ezen sınıftan kadınların ÖTEKİNİ tanıdığı, ezmediği anlamına gelmez.

Türklerin Anadolu'yu işgali ile birlikte aynı güneşin altında çamaşır kurutmak zorunda kaldığımız kızkardeşlerimiz mevcut düzene MUHALİF oldukları dolayısıyla, kendilerini Türk hissetmediklerini fırsat buldukları söylüyorlar. Ve bu nedenle bizimle ilişkilerinde ezen olarak konumlanmış olduklarını bir türlü kabullenmek istemiyorlar. Türklükle hiçbir alakaları olmadığını ilk ve belirleyici kimliklerinin feministlik, sosyalistlik vb. olduğunu dolayısıyla; asla bize karşı küçümseyeci, yoksayıcı olmadıklarını iddia ediyorlar. Yani feminist ezmez, sosyalist asimile etmez, anarşist hükmetmez gibi mitler gerçekmiş gibi hala yutturulmaya çalışılıyor.

Tartışılmak üzere soruyoruz: **Türklük, feminist, sosyalist, anarşist, nihilist kimliklerle ikame edilebilecek bir aidiyet midir? ÖTEKİNİ çok sevmek onu ezmeye engel midir?**

Büyük bir özveri ile iki ayda bir çıkarmaya çalıştığımız

dergimiz ROZA'nın

çıkışında yardım ve olanaklarını

esirgemeyen dostlarımız;

Çalışmamız için teknik imkan sağlayan

ROJ gazetesine,

Mizampaj ve grafikte

sevgili FATMA ve SAKİNE'ye

Dizgiye yardım eden

sevgili AYTEN'e,

Montaj ve baskıda

HASAN'a,

Kürtçe redaksiyonda

ARMANÇ çalışanlarından,

Mamostê Yakub'a

Emeği geçipte adını

istemiyerek unuttuğumuz

tüm dostara çok teşekkür ederiz.

KÜRT KADIN PLATFORMUN 8 MART ETKİNLİKLERİ:

1- LEMAN ÇELİKASLAN ÖZELİNDE SAVAŞTA TECAVÜZ TACİZE UĞRAMIŞ TÜM KÜRT KADINLARI İLE DAYANIŞMA ETKİNLİĞİ

Yer: Galatasaray PTT'si önü, İstiklal Caddesi, İstanbul

Tarih: 8 Mart 1996, Saat 11.00

Etkinlik: Basın Açıklaması ve Leman Çelikaslan'a dayanışma mesajları

Düzenleyenler : Kürt Kadın Platformu

2- "Her Günü 8 Marta Çevirelim" Şenliği

Yer: Med-Kom

Tarih: 10 Mart 1996

Düzenleyenler : Kürt Kadın Platformundan Med-Kom Kürt Kadın Araştırma Grubu ve ROZA Kürt Kadın Dergisi ortak etkinliği

3- PANEL:

Konu: Ulusal Kurtuluş Mücadelesinde Kürt Kadının Yeri

Düzenleyen: Kürt Kadın Platformu

Tarih: 16 Mart 1996 Saat 13.00-17.00

Yer : Med Kom (Medya Bilim Kültür ve Organizasyon Merkezi)

İstiklal Caddesi, Aznavur Pasajı, Kat:3 Beyoğlu/Taksim

BENİM ADIM ÇİÇEK

Çiçek ile bir yıldır tanışıyoruz. Nasıl tanıştığımıza gelince; Çiçeğin küçük kızı Sezen hastahane idi. Çiçeğin kızkardeşi ile önceden tanışıyorduk. Çiçek ve kronik böbrek hastası kızı hakkında zaman zaman bir şeyler duyuyordum. Bazen "Komada, yaşam tehlikesi var, şimdi daha iyi vs, vs...." Hastane öncesi yolculukta çok tedirgindim, 6 yıldır böbrek hastası sekiz yaşında bir çocuk ve binbir güçlkle onu yaşamda tutmaya çalışan bir anne ile tanışacaktım. Benim için de zor bir dönemdi ama bu aynı şey değildi. Ben SAĞLIKLI idim. Ve ilk kez sağlıklı oluşumun ezikliğini yaşıyordum.

Korkak, ürkek, geriden izleyen adımlarla hastaneye geldim. Sezen'in odasından geçip, hastanenin balkonunda oturdum. Sezen yatağında oturuyordu. Sezeni ilk kez görüyordum. Kapkara ve kocaman gözleri vardı. Uzun süre bakamadım o kara gözlere. Az sonra Çiçek yanımıza geldi. Onun kocaman kara gözleri yoktu. Ancak o kara gözler kadar güzel kocaman kahkahaları vardı her şeye rağmen, her şeye KARŞI.

"Yaşar ile 15 yaşında tanıştım. İlk aşkımdı, çok sevmiştim. Okulu bıraktım, Yaşar ile evlendim.15-20 gün mutlu oldum. Sonra kabus başladı, korkunç bir kabus nasıl anlatsam bilemiyorum."

Çiçeğin kendi sözleri bunlar ve sözünü ettiği kabus DAYAK.

"Nasil dayaklar yiyorsun? Kafan kırılıyor, kanlar akıyor, gözlerin morarıyor, ellerin şişiyor" şeklinde dildeki karşılıkları ile özetleniyor, ama Çiçeğin duygu dünyasında bu yaşadıklarının karşılığını ancak aynı şiddete maruz kalanlar bilebilirler sanırım.

"Kaçıp gitmeyi defalarca düşündüm. Fakat elim de tutan kimse yoktu ve korkuyordum. Niye korkuyordum? Çünkü o kadar çok dayak yiyordum ki, sürekli daha fazla döver mi diye korkuyordum. Acı çekmek istemiyordum. Ben acı çekmekten korktukça daha fazla acı çekiyordum. İşin kötü yanı bunu çok geç anladım. 14 yıldan sonra."

Neden 14 yıl gibi uzun bir süre? Çiçek : "Annem ve babam; "Sen bir kere kaçtın, evlendin çekmek zorundasın" dediler. Ben onlara yalvardım; "Bir kere hata yaptım. Elimden tutun. Hatta Ozan (ilk çocuğum) olmadan önce ben onlara gittim. Bizim orda bir kadın vardı adı Dide idi. Bana "Sen Dide misin ki; günde bir kocaya varasın. Biz bunu yapamayız" dediler."

Çiçeğin ailesi niye yardım etmedi? Çiçeğin yaşadıklarına niye seyirci kalındı? Daha şaşırta olanı Çiçeğin ailesi ve yakın akrabalarının bir çoğu devrimci, demokrat ve yurtsever insanlar.

Çiçek: " Ailem geleneksel değerleri aşmış. Ancak babam belediye başkanıdır, toplum da önemli bir yeri var, kariyerini çok sever. Eğer böyle bir olay (beni kocamdan boşanırsam) cerayan ederse hiç kimse kalmaz etrafında, babam tamamen yıkılır. Çünkü bu insanlar için boşanmış kadın, fuhuş yapan kadındır. Ve şu an ben bu insanların kurbanıyım."

Sezen iki yaşında kronik böbrek hastalığına yakalanmıştı. Çiçeğin Kocası, Sezen'in tedavisi için gerekli koşulları sağlamamakta yetinmemiş; Çiçek devam etti: " Ben kızımı hastaneye götürdüğüm de bana diyordu ki: " Sen hastaneyi seviyorsun. O yüzden hastaneye gidiyorsun." Mantığı almıyordu oturup kendisine defalarca anlatmama rağmen Sezen'in durumunun ne kadar ciddi olduğunu idrak edemiyordu.Ben hastaneye gitmek istediğimde beni dövüyordu. Gözlerimin mosmor, dudaklarım patlak hastaneye gidiyordum. En sonunda doktorlardan kendisiyle konuşmalarını istedim.Konuştular ama değişen hiçbir şey olmadı."

Çiçeğin nüfuzlu bir ailesi olmasına rağmen kardeşleri dışında pek kimseden destek görmemiş. Dayak yerken, çocuğunun tedavisi için koşuştururken, bazen iki işte birden çalışırken hep yalnızdı. Halkların kardeşliği, özgürlüğü için mücadele de en önde olan yakın akrabaları bile onu çaresizlik, hastalık, şiddet karşısında yalnız bırakmış.

"Dayılarımdan biri milletvekili idi. Halk için, ulus için mücadele ediyor.Hapishaneye girmiş, çıkmış devlet baskısı görmüş umrum da değil. Çünkü ben onun yanıbaşında ezilen bir bireydim. Kanlar içinde kaldığım zamanlar oluyordu. Bir kere olsun beni telefonla bile olsun arayıp sormadı, destek olmadı.Hiçbir zaman dayımın bir röportajını, yazısını okumuş değilim. Çünkü onu ciddiye almıyorum."

Bu yazının altına Çiçeğin adını yazıyorum. Çünkü Çiçek, kendisi ağır sıkıntılarla yüzyüzken bile ondan dayanışma bekleyen, yardım isteyen hiçkimseyi YALNIZ bırakmadı.